

§ 788 Ärendenummer SLK-2023-00652

Remiss från Arbetsmarknadsdepartementet - Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration

Beslut

Enligt stadsledningskontorets förslag:

Yttrande över remissen Etablering för fler – jämställda möjligheter för integration (SOU 2023:24), i enlighet med bilaga 4 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, översänds till Arbetsmarknadsdepartementet.

Handlingar

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande den 12 oktober 2023.

Yrkande från SD den 25 oktober 2023.

Yttrande från V, S och MP den 3 november 2023.

Yrkanden

Axel Josefson (M) och Daniel Bernmar (V) yrkar bifall till stadsledningskontorets förslag.

Jörgen Fogelklou (SD) yrkar bifall till yrkande från SD den 25 oktober 2023.

Propositionsordning

Ordföranden Jonas Attenius (S) ställer propositioner på yrkandena och finner att Axel Josefsons och Daniel Bernmars yrkande bifallits. Omröstning begärs.

Omröstning

Godkänd voteringsproposition: "Ja för bifall till Axel Josefsons och Daniel Bernmars yrkande och Nej för bifall till Jörgen Fogelklous yrkande."

Axel Josefson (M), Daniel Bernmar (V), Viktoria Tryggvadottir Rolka (S), Ingrid Andrae (S), Jenny Broman (V), Ann Catrine Fogelgren (L), Marina Johansson (S), Karin Pleijel (MP), Elisabet Lann (KD), tjänstgörande ersättarna Nina Miskovsky (M) och Anneli Rhedin (M) samt ordföranden Jonas Attenius (S) röstar Ja (12).

Jörgen Fogelklou (SD) röstar Nej (1).

Protokollsanteckning

Representanterna från V, S och MP antecknar som yttrande en skrivelse från den 3 november 2023.

Protokollsutdrag

Sammanträdesdatum: 2023-11-08

Reservation

Jörgen Fogelklou (SD) reserverar sig mot beslutet till förmån för det egna yrkandet.

Protokollsutdrag skickas till

Skrivelse till Arbetsmarknadsdepartementet

Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning

Socialnämnd Centrum

Yrkande

Sverigedemokraterna

2023-10-25

Ärende nr SLK-2023-00652

Yrkande angående – Remiss från Arbetsmarknadsdepartementet -
Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

1. Göteborgs Stads yttrande över remissen Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24) ersätts med svaret i yrkandet

Yrkandet

Göteborgs Stads yttrande över remissen Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)

Göteborgs Stad är positiv till flera av utredningens förslag och ställer sig bakom utredningens förslag om justering av målgruppen för särskild ersättning till kommuner och regioner samt till förslaget om omklassning av vissa anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande.

Fler nyanlända får rätt till etablering

Utredningens förslag att fler nyanlända ska få rätt till etablering bedöms som positivt ur flera aspekter. Att erbjuda fler individer etablering och etableringsersättning är positivt både för den enskilda individen, för jämställdheten och för samhället. Det kan öka deras självständighet både under etableringsperioden då de får möjlighet till etableringsersättning och därefter då de får större möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.

Kommunerna står inför stora utmaningar gällande kompetensförsörjning.

Behovet av kompetens finns inom flera delar av den kommunala sektorn såväl som inom andra branscher. Göteborgs Stad ser därför vinster i att fler nyanlända får tillgång till insatser som kan bidra till att individen tar eget ansvar att själv ansvara för den egna och anhörigas självförsörjning.

Ett mer individualiserat och effektivt etableringsprogram

Göteborgs Stad ser positivt på att etableringsprogrammet föreslås bli mer effektivt och individualiserat, samt att förutsättningarna att kombinera föräldraskap med etableringsinsatser ska öka. En fördjupad kartläggning och en tydlig plan för etableringsperioden med regelbundna uppföljningar av Arbetsförmedlingen kan öka integrationen och i högre utsträckning möjliggöra en snabbare väg mot arbetsmarknaden.

Utökad information till nyanlända

Göteborgs Stad bedömer att förslaget om utökad information till nyanlända är positivt. Det finns fördelar med att få information flera gånger från flera myndigheter och att informationen är enhetlig och likvärdig. Det är positivt att berörda myndigheter och SKR får i uppdrag att gemensamt ta fram informationen. Göteborgs Stad har inget att invända mot att kommunens ansvar att nå, erbjuda och motivera nyanlända till deltagande i samhällsorientering och egenfinansierad sfi förtydligas.

Utredningens förslag om att kommunerna ska vara skyldiga att informera sig om vilka nyanlända som folkbokförs i kommunen är positivt.

Arbetsförmedlingens samordningsansvar

Det är av yttersta vikt att Arbetsförmedlingen säkerställer att resurser och kompetens finns på plats i myndigheten för att samverka med andra aktörer och samordna etableringsinsatserna på både strategisk och operativ nivå.

Omklassning av vissa anhöriga till flyktingar

Det är positivt att regeringen ser ett behov av att säkerställa ett mer konsekvent, likvärdigt och enhetligt regelverk för nyanländas etablering utifrån nuvarande försörjningskrav vid familjeåterförening. Göteborgs Stad kan konstatera att förslaget om omklassning är en nödvändighet för målgruppen anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande. Den sänkta ersättningen ökar viljan att komma i arbete och bli självförsörjande vilket är positivt för möjlighet till självständigt liv och ökar på motivationen att delta i etablering.

Justering av målgruppen för särskild ersättning till kommuner och regioner

Göteborgs Stad har i flera tidigare yttranden om lagförslag inom migrations- och integrationsområdet, framfört att ersättningen till kommunerna för att utföra uppdrag kring mottagande och insatser för nyanlända, asylsökande och tillfälligt skyddsbehövande, måste motsvara kostnaderna. Göteborgs Stad bedömer att utredningens förslag att statlig ersättning inte ska lämnas för vissa anhöriga till flyktingar och skyddsbehövande är positivt.

Kommunerna föreslås få ett förtydligat och utökat ansvar för att informera och motivera den utvidgade målgruppen. Göteborgs Stad ser det positivt att färre anhöriga omfattas av förordningen om statlig ersättning. Detta ger ett incitament som ställer större ansvar på individen att själv försörja sig och de anhöriga. En lägre statlig ersättning kan leda till ett minskat behov av övriga integrationsfrämjande insatser som staden idag erbjuder nyanlända, vilket kan ha en positiv påverkan på den långsiktiga integrationen.

För Göteborgs kommunstyrelse

Yttrande

(Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Miljöpartiet)

2023-11-03

39

Yttrande angående Remiss från Arbetsmarknadsdepartementet - Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24).

Vi delar stadsledningskontorets bedömning och svar i ärendet. Det är positivt att fler nyanlända får ta del av etableringsinsatser, men lägre ersättningsnivåer riskerar dock att försvåra integrationsprocessen genom minskad motivation att delta i etableringsinsatser. Precis som lyfts i tjänsteutlåtandet är det också centralt att Arbetsförmedlingen ges de resurser som krävs för att myndigheten ska kunna arbeta med insatser på ett välfungerande sätt. Trots allt är det ju staten som har det övergripande ansvaret för arbetsmarknadspolitiken och inte kommunerna.

Vi konstaterar även att regeringen åter ålägger kommunerna uppdrag som de väljer att inte täcka kostnaderna för. Något som i slutänden gör att andra etableringsinsatser riskerar att få stå tillbaka.

Tjänsteutlåtande
Utfärdat 2023-10-12
Ärendenummer SLK-2023-00652

Handläggare
Helena Österlind, Lisa Jacobson Flöhr
Telefon: 031-368 02 28, 031-368 03 59
E-post: helena.osterlind@stadshuset.goteborg.se,
lisa.jacobson.fluhr@stadshuset.goteborg.se

Remiss från Arbetsmarknadsdepartementet - Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

Yttrande över remissen Etablering för fler – jämställda möjligheter för integration (SOU 2023:24), i enlighet med bilaga 4 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, översänds till Arbetsmarknadsdepartementet.

Sammanfattning

Göteborgs Stad har 2023-06-27 fått remissen Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24) för yttrande. Yttrandet ska vara Arbetsmarknadsdepartementet tillhanda senast 2023-11-15.

Syftet med förslagen i betänkandet är att fler utrikesfödda kvinnor ska ges bättre förutsättningar att etablera sig i arbets- och samhällslivet och därmed bli självförsörjande och få ökad egenmakt. Utredningen föreslår att etableringsprogrammets målgrupp utvidgas till att även omfatta alla nyanlända som har beviljats uppehållstillstånd som familjemedlem eller anhörig med anknytning till en person som är bosatt i Sverige inklusive svenska medborgare. Förslaget om utvidgad målgrupp för etablering ger fler anhöriginvandrare möjlighet till insatser och etableringsersättning och därmed till en egen inkomst under etableringen. Ersättningen är dock låg och leder inte till självförsörjning för den enskilde individen som fortfarande är ekonomiskt beroende av sin anknytningsperson. Utredningen föreslår också en större möjlighet till förlängd tid med etableringsinsatser. Syftet med förändringen är att underlätta för både kvinnor och män ska ha möjlighet att förena deltagande i etableringsinsatser med föräldraskap. Ytterligare förslag rör information till nyanlända, förtydligande av kommunernas ansvar att nå och motivera nyanlända till deltagande i sfi och samhällsorientering, omklassning av vissa anhöriginvandrare samt förändringar i den statliga ersättningen till kommunerna för insatser till nyanlända.

Stadsledningskontoret är positivt till flera av utredningens förslag men ser samtidigt vissa brister i utredningens ekonomiska bedömningar och den påverkan förslagen till förändringar kan få på den kommunala ekonomin. Stadsledningskontoret ställer sig inte bakom utredningens förslag om justering av målgruppen för särskild ersättning till kommuner och regioner eller till förslaget om omklassning av vissa anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Syftet med förslagen är att fler utrikesfödda kvinnor ska ges bättre förutsättningar att etablera sig i arbets- och samhällslivet och därmed bli självförsörjande och få ökad egenmakt. Förslaget om utvidgad målgrupp för etablering ger fler anhöriginvandrare möjlighet till etableringsersättning och därmed till en egen inkomst under etableringen. Ersättningen är dock låg och leder inte till självförsörjning för den enskilde individen som fortfarande är ekonomiskt beroende av sin anknytningsperson.

Utredningens förslag förväntas bidra till ökad sysselsättning och att möta behoven av kompetensförsörjning på arbetsmarknaden. Om fler utrikesfödda i arbetsför ålder deltar i arbetslivet kommer det att innebära en högre tillväxt och skatteintäkter. Kommunernas kostnader för ekonomiskt bistånd, arbetsmarknadsinsatser och andra sociala insatser förväntas på längre sikt minska. Stadsledningskontoret bedömer att lagförslaget på lång sikt kan innebära positiva effekter på för stadens ekonomi och kompetensförsörjning. Med tidiga insatser som ger nyanlända kvinnor och män de verktyg och resurser de behöver för att få ett arbete kan matchningen på arbetsmarknaden förbättras.

I betänkandet föreslås ett förtydligande och en utökning av kommunernas ansvar att nå och motivera en utvidgad grupp nyanlända till deltagande i sfi, samhällsorientering och vuxenutbildning. Ansvaret för kommunerna att systematiskt inhämta information om nyanlända som folkbokförs i kommunen samt ett ökat ansvar att söka upp och motivera dessa att delta i etableringsinsatser kan komma att innebära vissa tillkommande kostnader för kommunen. Samtidigt föreslås en förändring av den statliga ersättningen till kommunerna.

Förslaget på förändrad målgrupp för statlig ersättning påverkar staden

Utredningen föreslår att ersättning till kommuner och regioner enligt förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar inte ska lämnas till kommunerna för anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande, som ansöker om uppehållstillstånd senare än tre månader efter det att anknytningspersonen har beviljats uppehållstillstånd som flykting eller skyddsbehövande. För anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande som omklassas föreslås kommunerna tillföras ersättning för vissa kostnader för sfi, samhällsorientering och vuxenutbildning genom en generell höjning av schablonersättningen.

Schablonersättning till kommunerna lämnas för i princip samma kategorier nyanlända som idag omfattas av lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare (etableringslagen), nämligen flyktingar och andra skyddsbehövande, som har beviljats uppehållstillstånd samt för deras anhöriga som ansökt om uppehållstillstånd inom sex år från det att anknytningspersonen först togs emot i en kommun. Schablonersättningen betalas ut per person som är folkbokförd i kommunen. Schablonersättningen avser kostnader för mottagande och praktisk hjälp vid bosättning, särskilda introduktionsinsatser inom till exempel skola, sfi, annan vuxenutbildning, samhällsorientering, tolkning samt andra insatser för att underlätta etablering i samhället. Viss ersättning ges även för kostnader för ekonomiskt bistånd. År 2023 uppgår schablonersättningen för varje nyanländ som inte fyllt 66 år till 165 000 kronor. I ersättningsförordningen anges inte hur schablonersättningen ska fördelas på de olika insatserna. Utredningen hänvisar till en granskning som Statskontoret gjorde 2021, där de kartlade hur kommunerna använde och fördelade schablonersättningen mellan olika verksamheter. Av enkätsvaren framgick att kommunerna i genomsnitt fördelade knappt 20 procent av schablonersättningen till sfi, samhällsorientering och annan vuxenutbildning. Enligt utredningens bedömning bör kommunerna tillföras medel som motsvarar den del av schablonersättningen som fördelats till sfi, samhällsorientering och vuxenutbildning för den

grupp som omklassas. Göteborgs Stad tilldelar enligt nuvarande fördelningsnyckel cirka 25 procent av schablonersättningen till sfi och samhällsorientering.

Kommunerna kommer med utredningens förslag få ersättning för en mindre grupp anhöriga till flyktingar, men också en höjd schablonersättning för flyktingar och de anhöriga som även fortsättningsvis omfattas av flyktingmottagandet. Stadsledningskontoret bedömer att förslaget om förändrad målgrupp för den statliga ersättningen kommer att ha en negativ ekonomisk påverkan på staden. Antalet nyanlända som genererar ersättning blir färre medan antalet som deltar i sfi och samhällsorientering kan bli fler. Stadsledningskontoret beräknar att den höjning som föreslås av belopp per ersättningsberättigad individ, inte kommer att väga upp den ersättning staden förlorar när färre anhöriga omfattas av förordningen om statlig ersättning. Den utvidgade målgruppen för etableringslagen förväntas ge kommunerna ett något utökat uppdrag. Då bedöms det rimligt att kommunerna också ersätts för de kommunala insatser de har i uppdrag att utföra.

Sammantaget gör stadsledningskontoret bedömningen att staden kommer att få mindre statlig ersättning för sitt mottagande av nyanlända, men det är svårt att förutse hur stor ekonomisk påverkan förändringen kommer att få. Ersättningen som föreslås för den utvidgade målgruppen kommer baseras på det antal individer en kommun tar emot i den nuvarande målgruppen för etablering. Stadsledningskontorets bedömning är att föreslagen ersättningsmodell inte är ändamålsenlig och att de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna inte är tillräckligt utredda och belysta. Förslaget att 20 procent av nuvarande schablon ska motsvara uppdraget för sfi och samhällsorientering, för den utvidgade målgruppen, innebär en lägre tilldelning än stadens nu gällande tilldelning på 25 procent för sfi och samhällsorientering.

Bedömning ur ekologisk dimension

Stadsledningskontoret har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Betänkandets förslag syftar till att leda till mer jämlika möjligheter till etablering för nyanlända. Ökad sysselsättning är väsentligt för att komma till rätta med de utmaningar som samhället står inför när det gäller integration och segregation. Försörjning genom eget arbete har en direkt påverkan på den ekonomiska jämställdheten. Sysselsättning och ekonomisk trygghet är viktiga aspekter för en god och jämställd hälsa och ger förutsättningar för att minska kvinnors utsatthet. Att öka utrikes födda kvinnors möjligheter till inträde på arbetsmarknaden är därmed ett viktigt steg mot att ge alla kvinnor och män samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet och jämställdhet. Förslaget om omklassning av vissa anhöriga till flyktingar och skyddsbehövande innebär dock att denna målgrupp ska få en lägre etableringsersättning än idag, vilket kan minska deras självständighet och öka deras beroendeställning till anknytningspersonen. Denna grupp utgörs ofta av kvinnor.

Utrikes födda barn och barn till nyanlända vuxna deltar i lägre utsträckning i förskola än andra barn. Utredningens förslag om en utvidgad målgrupp för etableringsprogrammet innebär att fler nyanlända kvinnor har möjlighet att delta i etableringsinsatser, vilket även kan bidra till att fler nyanlända barn deltar i förskolan. Genom deltagande i sfi, samhällsorientering och arbetsförberedande insatser kan nyanlända föräldrars kännedom om och förankring i samhället öka, vilket även påverkar deras förutsättningar att ge sina barn stöd både i skolan och i sociala relationer. Forskning visar att bättre integration av nyanlända har stor betydelse för deras barns integration på arbetsmarknaden och i samhället.

En lägre statlig ersättning kan leda till en minskning av de integrationsfrämjande insatser som staden idag erbjuder nyanlända men som inte ingår i etableringsprogrammet, vilket kan ha en påverkan på den långsiktiga integrationen.

Bilagor

1. Sammanfattning av betänkandet SOU 2023:24
2. Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildnings handlingar 2023-09-26 § 170
3. Socialnämnd Centrums handlingar 2023-09-26 § 203
4. Förslag till yttrande

Ärendet

Arbetsmarknadsdepartementet har översänt betänkandet Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24) till Göteborgs Stad för yttrande. Remissen inkom 2023-06-27 och ska besvaras senast 2023-11-15.

Beskrivning av ärendet

Göteborgs Stad har 2023-06-27 mottagit betänkandet Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24) på remiss. Yttrandet ska vara Arbetsmarknadsdepartementet tillhanda senast 2023-11-15. Betänkandet har underremitterats till nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning samt socialnämnd Centrum som har uppdrag och ansvar som berörs av utredningens förslag.

Utredningens uppdrag

Regeringen beslutade 2022-05-25 att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda och ta fram förslag på åtgärder som särskilt syftar till att skynda på utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden (dir. 2022:42). Genom tilläggsdirektiv 2023-03-30 utvidgades uppdraget till att också analysera och lämna förslag på hur integrationspolitikens mål ska få större genomslag i den offentliga verksamheten (dir. 2023:42). Uppdragen ska slutredovisas senast 2024-01-31.

I detta delbetänkande avrapporteras den del av uppdraget som gäller anpassningar av etableringsprogrammet. Inom ramen för uppdraget lämnas förslag om:

- att målgruppen för Arbetsförmedlingens etableringsprogram bör utvidgas
- hur ramtiden för etableringsprogrammet kan anpassas så att den inte begränsar möjligheten att ta del av insatser
- hur etableringsprogrammet kan bli mer flexibelt för nyanlända som står långt från arbetsmarknaden
- anpassningar för ett mer enhetligt regelverk

Lagförändringarna föreslås träda i kraft 2025-01-01.

Nuvarande uppdrag gällande etableringsinsatser

Etableringsprogrammet är ett arbetsmarknadspolitiskt program som omfattar stöd i form av aktiviteter och utbildning för vissa nyanlända invandrare. Målet med insatserna är att nyanlända så snabbt som möjligt ska lära sig svenska, hitta ett jobb och klara sin försörjning. Etableringsprogrammet består av individuellt utformade insatser och stöd, kombinerade med aktivt jobbsökande. Nuvarande målgrupp för etableringsprogrammet är individer som har fyllt 20 men inte 66 år och nyligen har fått uppehållstillstånd som flykting, skyddsbehövande eller är anhöriga till flyktingar eller skyddsbehövande. Arbetsförmedlingen är ansvarig myndighet för etableringsprogrammet. Exempel på insatser är sfi, samhällsorientering, övrig vuxenutbildning, praktik och validering.

Insatserna inom vuxenutbildning och samhällsorientering ansvarar kommunerna för. Kommunerna har en skyldighet enligt skollagen (2010:800) att aktivt verka för att de individer som saknar de grundläggande kunskaper som kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) ska ge ska få det samt motivera dem att delta. Utbildningen ska finnas tillgänglig så snart som möjligt efter det att rätt till sfi inträtt. I Göteborgs Stad ansvarar nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning för sfi och annan vuxenutbildning. Ansvaret för samhällsorientering ligger på socialnämnd Centrum som bedriver kurser enligt lagen (2013:156) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare. Förutom att kursen är en insats för nyanlända som deltar i etableringsprogrammet, så är den också

tillgänglig för andra nyanlända som har bosatt sig i Sverige, till exempel som anhöriga. Kommunerna har sedan tidigare en skyldighet att aktivt nå, erbjuda och motivera till sfi och samhällsorientering.

Nyanlända som är inskrivna i etableringsprogrammet kan få etableringsersättning som utbetalas av Försäkringskassan. Ersättningen är på 308 kronor per dag. Det finns också möjlighet att få etableringstillägg för de som har barn eller bostadsersättning för de som bor ensamma i egen bostad.

Nuvarande reglering gällande ersättning till kommunerna för etableringsinsatser och introduktion för nyanlända personer

Kommunerna ersätts enligt förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar. Ersättningen består av ett schablonbelopp per folkbokförd individ. Schablonbeloppet är avsett att täcka kostnader för etableringsinsatser för nyanlända personer, till exempel:

- mottagande och praktisk hjälp vid bosättning
- särskilda introduktionsinsatser eller merkostnader i skola, förskola, fritidshem och barnomsorg med mera
- utbildning i sfi
- anpassad kommunal vuxenutbildning för nyanlända som omfattas av förordningen om etableringsinsatser
- samhällsorientering
- tolk
- andra kommunala insatser för att underlätta etablering i samhället
- vissa kostnader för ekonomiskt bistånd och administration

Betänkandets förslag

Utredningens förslag syftar till att förbättra möjligheterna för nyanlända invandrare, i synnerhet kvinnor, att snabbare etablera sig på arbetsmarknaden och därmed bli självförsörjande och få ökad egenmakt. Förslagen kan även bidra till att möta behoven av kompetensförsörjning på arbetsmarknaden och därmed bidra till sysselsättning och tillväxt. Utredningen konstaterar att utomeuropeiskt födda kvinnor har särskilt svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Detta beror inte på att kvinnor har lägre utbildning, utan på bristande tillgång till insatser och stöd där etableringsprogrammets utformning är en begränsande faktor.

En utvidgad målgrupp för etableringsinsatser

Utredningen föreslår att etableringsprogrammets målgrupp utvidgas till att även omfatta nyanlända kvinnor och män i åldern 20-66 år som är folkbokförda i en kommun och har beviljats uppehållstillstånd som anhörig med anknytning till en person som är bosatt i Sverige inklusive svenska medborgare. Utvidgningen innebär att inte bara anhöriga till flyktingar och skyddsbehövande ska ha rätt till etablering, utan även andra anhöriginvandrare. Invandrare från EES-länder eller Schweiz är undantagna. Inte heller familjemedlemmar till en person som har beviljats uppehållstillstånd för studier bör omfattas av lagen. Den utvidgade målgruppen bör regleras i etableringslagen och lagen bör gälla även under tid för prövning av ansökan om fortsatt uppehållstillstånd. Lagen om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare ska gälla även för familjemedlem till en utlänning som har beviljats uppehållstillstånd för näringsverksamhet.

Förslaget innebär att Arbetsförmedlingen får ett utökat ansvar för att erbjuda fler nyanlända etableringsinsatser. Förutsättningarna för deltagande och etableringsinsatsernas innehåll och omfattning bör vara desamma som för nuvarande målgrupp. Nyanlända i den utvidgade målgruppen föreslås få etableringsersättning på en lägre nivå, vilket motiveras av att försörjningen av anhöriginvandrare i den utvidgade målgruppen inte är ett statligt ansvar under de första åren i Sverige

då det finns ett försörjningskrav för att få uppehållstillstånd på anknytningskäl. Därför ska inte heller etableringstillägg för hemmavarande barn lämnas till nyanlända i den utvidgade målgruppen. Samtidigt görs bedömningen att en viss ersättning ökar incitamenten för deltagande.

Anpassningar för ett mer enhetligt regelverk innebär omklassning av vissa anhöriga
Utredningens förslag om en utvidgad målgrupp för etableringsinsatser medför behov och förutsättningar att även göra vissa justeringar i andra delar av regelverket för nyanländas etablering. Syftet med förändringen är att anhöriga som omfattas av ett försörjningskrav bör behandlas likvärdigt. Utredningen föreslår att anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande som ansöker om uppehållstillstånd senare än tre månader efter det att anknytningspersonen först togs emot i en kommun, ska tillhöra den utvidgade målgruppen enligt etableringslagen. Omklassningen innebär att gruppen kommer att få en lägre ersättning än med nuvarande regelverk under tiden de deltar i etableringsprogrammets insatser.

Justering av målgruppen för särskild ersättning till kommuner och regioner
Förändringen innebär även en justering av målgruppen för särskild ersättning till kommuner och regioner. Utredningen föreslår att ersättning till kommuner och regioner enligt förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlännningar inte ska lämnas för anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande som ansöker om uppehållstillstånd senare än tre månader efter det att anknytningspersonen har beviljats uppehållstillstånd. Om anknytningspersonen är ett barn ska dock den tidsgräns inom vilken ansökan ska ha gjorts i stället vara två år. För anhöriga till flyktingar som omklassas bör kommunerna tillföras ersättning för vissa kostnader för sfi, samhällsorientering och vuxenutbildning genom en generell höjning av schablonersättningen.

Utökad information till nyanlända om förväntningar och möjligheter till självförsörjning
Utredningen föreslår att Migrationsverket ges en skyldighet att informera utlännningar som första gången beviljas uppehållstillstånd på någon av de grunder som anges i etableringslagen. Information om etableringsprogrammet bör också ges av Statens servicecenter i samband med folkbokföring. I betänkandet bedöms att enhetlig myndighetsinformation ska tas fram av Arbetsförmedlingen i samverkan med Migrationsverket, länsstyrelserna samt Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Av informationen bör det framgå vilka förväntningar och krav, på såväl kvinnor som män, på deltagande i arbets- och samhällslivet samt möjligheter till stöd för etableringen som finns i Sverige.

Utredningen konstaterar att kommunerna behöver arbeta mer systematiskt och strategiskt med att inhämta information om vilka nyanlända som bosätter sig i kommunen i syfte att nå ut till dem med information och erbjudande om sfi och samhällsorientering. Utredningen föreslår att kommunerna ges en skyldighet att löpande under året hålla sig informerade om vilka nyanlända invandrare som folkbokförs i kommunen. För att kommunerna regelmässigt ska kunna inhämta information om vilka nyanlända invandrare som har rätt till samhällsorientering föreslår utredningen att det införs en författningsreglerad uppgiftsskyldighet mellan Migrationsverket och kommunerna.

Utredningens samlade bedömning är att kommunernas ansvar för att nå, erbjuda och motivera nyanlända som har rätt till sfi och samhällsorientering inte fullgörs och att befintliga arbetssätt behöver utvecklas. Utredningen föreslår därmed att en bestämmelse som upplyser om kommuners ansvar för att erbjuda och aktivt verka för att nå nyanlända invandrare i kommunen och motivera dem att delta i samhällsorientering och i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare bör tas in i etableringslagen.

Ett mer individualiserat och effektivt etableringsprogram

Utredningen konstaterar att möjligheten till etablering på arbetsmarknaden skiljer sig mellan nyanlända kvinnor och män och att etableringsinsatserna behöver vara mer flexibla och individuellt anpassade. Utredningen föreslår därmed att den kartläggning som Arbetsförmedlingen ska göra av nyanlända under den första tiden i etableringsprogrammet ska vara fördjupad. Den fördjupade kartläggningen ska resultera i ett konkret slutmål för den nyanländes deltagande i etableringsprogrammet, vilket ska anpassas till den nyanländes utbildningsbakgrund och ålder. Sfi, samhällsorientering och andra arbetsförberedande insatser inom etableringsprogrammet ska påbörjas så snart som möjligt efter att en individuell handlingsplan har upprättats. Insatserna ska kunna ske parallellt för att påskynda etableringen.

Ytterligare ett förslag i utredningen är att öka möjlighet till förlängd tid med etableringsinsatser. Syftet med förändringen är att underlätta för både kvinnor och män att förena deltagande i etableringsinsatser med föräldraskap. Utredningen föreslår därför att det förtydligas att etableringsinsatserna får omfatta motsvarande högst 24 månader på heltid, men ska kunna förlängas med ytterligare högst tolv månader för nyanlända som sedan tidigare saknar en gymnasieutbildning.

Skolverket bör enligt utredningen få i uppdrag att besluta om och fördela statsbidrag till den kommunala vuxenutbildningen för att bedriva verksamhet i öppen förskola där nyanlända föräldrar ges möjlighet till språkträning och studie- och yrkesvägledning. Verksamheter inom öppen förskola kan underlätta kommunernas uppsökande arbete för att nå ut med erbjudande om förskoleplats till barn som har behov av förskola för en bättre språkutveckling i svenska.

Arbetsförmedlingen ansvarar redan i dag för att samordna etableringsinsatser och ska vara stödjande och pådrivande i förhållande till berörda parter. Det finns dock brister i samverkan med andra aktörer, som leder till försämrad kvalitet i det samlade etableringsstödet till nyanlända. Utredaren bedömer därför att Arbetsförmedlingen behöver säkerställa att resurser och kompetens finns på plats i myndigheten för att samverka med andra aktörer och samordna etableringsinsatserna på både strategisk och operativ nivå.

Remittenternas synpunkter på förslagen

Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning
Tillstyrker.

Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning ser positivt på utredningens förslag i sin helhet. Fler kommer att omfattas av etableringslagen och kan ingå i programmet och få möjlighet att vara i programmet under längre tid om de har behov av det. Förslagen innebär ett mer jämlikt kravställande och bemötande av män och kvinnor inom etablering. Det ökar möjligheten för fler, särskilt kvinnor, till tidigt stöd under etableringsfasen och ökar därmed deras chanser att etablera sig på arbetsmarknaden.

Nämnden ser positivt på att nyanlända informeras om hur de kan etablera sig i samhället och på arbetsmarknaden. Nämnden ser även positivt på att det blir tydligt vilken myndighet som ansvarar för de olika insatserna som kan erbjudas den nyanlända. Kommunerna har tagit ett stort ansvar för att informera och motivera nyanlända så det är positivt att det ansvaret föreslås fördelas till fler berörda myndigheter. Ambitionsnivån i staden för att få fler att delta i sfi och samhällsorientering behöver ses över. Idag kan det vara oklart vad begreppen nå, erbjuda och motivera i praktiken innebär i landets kommuner och vilken nivå som kan anses vara godtagbar nationellt.

Nämnden ser positivt på att en bestämmelse som upplyser om kommuners ansvar för att erbjuda och aktivt verka för att nå nyanlända invandrare i kommunen och motivera dem att delta i samhällsorientering och sfi tas in i etableringslagen. Nämnden anser det också positivt att alla berörda aktörer får informationsskyldighet till nyanlända på ett samlat och enhetligt sätt.

Nämnden ser positivt på att kommunen ansvar för att nå nyanlända och för att motivera dem till att delta i sfi och samhällsorientering förtydligas. Det går inte att säga hur många som får informationen idag trots informationsinsatser och aktivt uppsökande från kommunens sida på olika sätt.

Göteborgs Stad medverkar idag i SKR:s projekt Öppen förskola – tillsammans för jobb och integration. Nämnden ställer sig positiv till förslaget om språkträning på öppna förskolor och bedriver redan idag språkträning på fem förskolor i Göteborg. Nämnden bedömer att det är språkträning och inte sfi som ska ges ute på de öppna förskolorna.

Nämnden gör bedömningen att den föreslagna höjningen av schablonersättningen täcker bortfallet för den schablonersättning som försvinner i och med omklassningen av anhöriga till flyktingar.

Bedömningen är dock att fler kommer delta i programmet och att det kommer bli fler som kommer studera inom sfi och grundläggande och gymnasial vuxenutbildning. Kommunbidraget till den kommunala vuxenutbildningen bör anpassas efter eventuell ökning för att kompensera för bortfall.

Socialnämnd Centrum

Avstyrker.

Socialnämnd Centrum bedömer att de ekonomiska konsekvenserna för kommunen inte är tillräckligt belysta i utredningen och uttrycker en stor oro för att kommunen kommer få minskade intäkter från staten samtidigt som kostnaderna kommer att öka. Den statliga schablonersättningen föreslås utgå enbart för de personer som ingår i det statliga flyktningmottagandet vilket leder till att kommunen får ersättning för en mindre grupp än i dag. Nämnden menar att schablonersättning bör utgå för hela gruppen som omfattas av etableringen då behovet av integrationsfrämjande insatser är minst lika stor för den utvidgade gruppen som för den mindre gruppen som framöver kommer omfattas av det statliga flyktningmottagandet. Nämnden ser med oro på konsekvenserna för den långsiktiga integrationen om dessa insatser minskar eller försvinner till följd av att den statliga ersättningen uteblir.

Nämnden bedömer att det finns delar i utredningen som är bra men ser samtidigt att vissa av de åtgärder som föreslås för att verkställa förslagen sannolikt inte kommer leda till önskad effekt.

Nämnden ser positivt på att fler anhöriga omfattas av etableringslagen och ges möjlighet att delta i etableringsinsatser. Den ser också positivt på att den utvidgade gruppen får etableringsersättning även om den är på en låg nivå. Detta kan fungera motiverande för gruppen att delta i etableringsinsatserna och öka möjligheten till ett självständigt liv. Samtidigt är ersättningen låg och det är oklart hur stor effekt det kommer få när det gäller att motivera fler att delta i etableringsinsatser.

Vidare anser nämnden att det blir en försämring för den grupp som redan idag omfattas av etableringslagen som nu föreslås omklassas till att tillhöra den utvidgade gruppen. De kommer inte längre omfattas av det statliga flyktningmottagandet. Då etableringsersättning för denna grupp sänks kan det bli svårare att motivera dem att delta i etableringsinsatser och deras möjlighet till ett självständigt liv under etableringen minskar.

Nämnden ser positivt på att etableringsprogrammet blir mer effektivt och individualiserat. En fördjupad kartläggning, en tydlig plan för etableringsperioden med regelbundna uppföljningar av Arbetsförmedlingen bedömer förvaltningen kan öka integrationen och i högre utsträckning möjliggöra en snabbare väg mot arbetsmarknaden.

I dag stöttar kommunen i stor utsträckning nyanlända för att de ska komma i kontakt med Arbetsförmedlingen, såväl för inskrivning i etableringsprogrammet som i fortsatta kontakter. Nämnden hyser en stor oro för att kommunen även fortsättningsvis i stor utsträckning kommer behöva kompensera för bristen på tillgänglighet hos Arbetsförmedlingen.

Nämnden anser det vara bra att Migrationsverket får i uppdrag att informera om vilka insatser som erbjuds och vilka förväntningarna är i samband med att ett uppehållstillstånd ges och vidare att information även ges av Statens servicecenter vid folkbokföring. Erfarenheten visar dock att många inte är mottagliga för all information så tidigt utan att information behöver ges många gånger, över tid och på olika sätt. Nämnden bedömer att det kommer krävas mycket uppsökande arbete för att nå ut med information och att detta landar på kommunen. Vidare behöver många även annan information än om just etableringsprogrammets insatser och förväntningar vilket inte berörs i utredningen. Nämnden bedömer att uppdraget att söka upp och motivera den utvidgade gruppen kommer bli resurskrävande för kommunen.

Nämnden ser positivt på att möjligheten att bättre kunna kombinera föräldraskap med att delta i etableringsinsatser.

Slutligen bedömer nämnden att många av förslagen kommer leda till ökade kostnader för kommunen och att de ekonomiska konsekvenserna för kommunen inte är tillräckligt utredda och belysta i utredningen. Nämnden ser med oro att vissa integrationsfrämjande insatser blir ofinansierade när målgruppen för det statliga flyktingmottagandet smalnas av och den statliga schablonen utgår för färre individer. Nämndens bedömning är att den statliga schablonen bör utgå för hela etableringsgruppen för att säkerställa täckning för kommunens kostnader.

Stadsledningskontorets bedömning

Stadsledningskontoret är positivt till flera av utredningens förslag men ser samtidigt vissa brister i utredningens ekonomiska bedömningar och den påverkan förslagna förändringar kan få på den kommunala ekonomin. Stadsledningskontoret ställer sig inte bakom utredningens förslag om justering av målgruppen för särskild ersättning till kommuner och regioner eller till förslaget om omklassning av vissa anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande.

Fler nyanlända får rätt till etablering

Utredningens förslag att fler nyanlända ska få rätt till etablering bedömer stadsledningskontoret som positivt ur flera aspekter. Anhöriginvandrare som idag inte ingår i etableringen är ofta kvinnor. När de inte lär sig svenska, får information om det svenska samhället och kommer ut på arbetsmarknaden, blir de beroende av en partner som försörjer dem. Att erbjuda dem etablering och etableringsersättning är positivt både för den enskilda individen, för jämställdheten och för samhället. Det kan öka deras självständighet både under etableringsperioden då de får möjlighet till etableringsersättning och därefter då de får större möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.

Kommunerna står inför stora utmaningar gällande kompetensförsörjning. Behovet av kompetens finns inom flera delar av den kommunala sektorn såväl som inom andra branscher. Stadsledningskontoret ser därför vinster i att fler nyanlända får tillgång till insatser som kan bidra till en högre sysselsättning.

Samtidigt finns det en osäkerhet i hur stora effekter lagförändringen kommer att få. Redan idag har de nyanlända som föreslås ingå i den utvidgade målgruppen, möjlighet att delta i sfi och samhällsorientering. Etableringsersättningen som de kan få vid deltagande är låg och det är oklart vilken motivation den kommer att utgöra.

Ett mer individualiserat och effektivt etableringsprogram

Stadsledningskontoret ser positivt på att etableringsprogrammet föreslås bli mer effektivt och individualiserat, samt att förutsättningarna att kombinera föräldraskap med etableringsinsatser ska öka. En fördjupad kartläggning och en tydlig plan för etableringsperioden med regelbundna uppföljningar av Arbetsförmedlingen kan öka integrationen och i högre utsträckning möjliggöra en snabbare väg mot arbetsmarknaden.

Utökad information till nyanlända

Stadsledningskontorets bedömer att förslaget om utökad information till nyanlända är positivt. Det finns fördelar med att få information flera gånger från flera myndigheter och att informationen är enhetlig och likvärdig. Stadsledningskontoret ser positivt på att berörda myndigheter och SKR får i uppdrag att gemensamt ta fram informationen.

Stadsledningskontoret har inget att invända mot att kommunens ansvar att nå, erbjuda och motivera nyanlända till deltagande i sfi och samhällsorientering förtydligas. Det framgår dock inte av betänkandet vilken ambitionsnivå som förväntas av kommunerna. Detta behöver tydliggöras. Utredningens förslag om att kommunerna ska vara skyldiga att informera sig om vilka nyanlända som folkbokförs i kommunen, innebär att ett nytt uppdrag läggs på kommunerna samtidigt som den statliga ersättningen minskar.

Arbetsförmedlingens samordningsansvar

Det är av yttersta vikt att Arbetsförmedlingen säkerställer att resurser och kompetens finns på plats i myndigheten för att samverka med andra aktörer och samordna etableringsinsatserna på både strategisk och operativ nivå. Stadsledningskontorets bedömning är att myndigheten sedan etableringsreformen genomfördes 2010 har haft svårt att fullgöra sitt uppdrag vilket har fått negativa konsekvenser för målgruppen nyanlända och för kommunerna som fått kompensera för bristande statligt ansvarstagande med bistånd och stöd till nyanlända.

Omklassning av vissa anhöriga till flyktingar

Utredningen föreslår att anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande som ansöker om uppehållstillstånd senare än tre månader efter det att anknytningspersonen först togs emot i en kommun ska tillhöra den utvidgade målgruppen. Förslaget innebär ingen förändring vad gäller dessa personers tillgång till etableringsinsatser. Deras etableringsersättning kommer dock att bli lägre än vad den är idag och de kommer inte längre att räknas som en målgrupp för det flyktingmottagande som staten ersätter kommunerna för. Det är förståeligt att regeringen ser ett behov av att säkerställa ett mer konsekvent, likvärdigt och enhetligt regelverk för nyanländas etablering utifrån nuvarande försörjningskrav vid familjeåterförening. Stadsledningskontoret kan konstatera att förslaget om omklassning är en försämring för målgruppen anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande. Den sänkta ersättningen minskar deras möjlighet till självständigt liv och kan leda till försämrad motivation att delta i etablering.

Justering av målgruppen för särskild ersättning till kommuner och regioner

Göteborgs Stad har i flera tidigare yttranden om lagförslag inom migrations- och integrationsområdet, framfört att ersättningen till kommunerna för att utföra uppdrag kring mottagande och insatser för nyanlända, asylsökande och tillfälligt skyddsbehövande, måste motsvara kostnaderna.

Stadsledningskontoret bedömer att utredningens förslag att statlig ersättning inte ska lämnas för vissa anhöriga till flyktingar och skyddsbehövande, kommer att ha en negativ påverkan på stadens ekonomi. Det är dock inte möjligt att fullt ut bedöma de ekonomiska konsekvenserna. Betänkandet föreslår att kommunerna ska tillföras ersättning för vissa kostnader för sfi, samhällsorientering och

vuxenutbildning genom en generell höjning av schablonersättningen, för de individer som fortfarande kommer att berättiga till ersättning. Ersättningen som föreslås för den utvidgade målgruppen kommer baseras på det antal individer en kommun tar emot i den nuvarande målgruppen för etablering. Stadsledningskontorets bedömning är att föreslagen ersättningsmodell inte är ändamålsenlig och att de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna inte är tillräckligt utredda och belysta. När fler individer omfattas av etablering kan det leda till fler elever på sfi och fler deltagare i samhällsorientering. Kommunerna föreslås dessutom få ett förtydligat och utökat ansvar för att informera och motivera den utvidgade målgruppen. En lägre statlig ersättning kan leda till en minskning av övriga integrationsfrämjande insatser som staden idag erbjuder nyanlända, vilket kan ha en påverkan på den långsiktiga integrationen.

Jonas Kinnander

Eva Hessman

Direktör Ärende och utredning

Stadsdirektör

Sammanfattning

Utredningens uppdrag är att lämna förslag på åtgärder som särskilt syftar till att skynda på utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden. I utredningens uppdrag ingår bland annat att:

- föreslå om målgruppen för Arbetsförmedlingens etableringsprogram bör utvidgas,
- föreslå hur ramtiden för etableringsprogrammet kan anpassas så att den inte begränsar möjligheten att ta del av insatser,
- föreslå hur etableringsprogrammet kan bli mer flexibelt för nyanlända som står långt från arbetsmarknaden, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Genom tilläggsdirektiv den 30 mars 2023 utvidgades uppdraget. Utredningen ska nu också bland annat analysera och lämna förslag på hur integrationspolitikens mål ska få större genomslag i den offentliga verksamheten. Uppdraget enligt tilläggsdirektiven ska, tillsammans med uppdraget från ursprungsdirektivet att föreslå hur jämställdhetsperspektivet kan synliggöras i integrationspolitiken, redovisas senast den 31 januari 2024.

Arbete är viktigt för både individ och samhälle

Den svenska välfärdsmodellen bygger på att alla som kan arbeta också gör det. Att människor arbetar och betalar skatt är en förutsättning för att kunna upprätthålla starka trygghetssystem och en välfärd av hög kvalitet. Ett högt arbetskraftsdeltagande är också centralt från ett kompetensförsörjningsperspektiv. Bristen på arbetskraft med rätt kompetens var rekordhög hösten 2022, och trots en vikande konjunktur bedöms svårigheterna att rekrytera rätt kompetens bestå de

kommande åren. Nyanlända utgör ett viktigt tillskott till arbetskraften som med rätt utformade etableringsinsatser kan bidra till att minska obalanserna på arbetsmarknaden.

Arbete spelar även en viktig roll för att bryta segregation och stärka den enskilda individens egenmakt. En egen inkomst möjliggör frihet att självständigt forma sitt liv. Arbete kan också vara en källa till gemenskap och känsla av att höra till i samhället. Det finns även ett tydligt stöd för att utrikes föddas integration har stor betydelse för deras barns integration på arbetsmarknaden och i samhället. Ett aktivt deltagande i arbets- och samhällslivet minskar således risken för att ett utanförskap hos föräldrarna går i arv till barnen.

Utrikes födda kvinnors behov av stöd för etablering tillgodoses inte i dag

Utomeuropeiskt födda kvinnor har särskilt svårt att etablera sig på arbetsmarknaden

Olika människor har olika förutsättningar att få ett jobb. Bland dem som invandrat till Sverige finns individer som snabbt börjar arbeta och lär sig svenska utan stöd från samhället. Omvänt finns det också människor som är födda i Sverige som trots många försök har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden.

På gruppnivå finns dock tydliga skillnader som samvarierar med kön och bakgrund. Både sysselsättning och arbetskraftsdeltagande är lågt för gruppen utomeuropeiskt födda kvinnor. Detta gäller både jämfört med utomeuropeiskt födda män och jämfört med kvinnor födda såväl i Sverige som i andra europeiska länder. År 2020 var drygt hälften av alla utomeuropeiskt födda kvinnor i åldern 20–64 år sysselsatta, vilket kan jämföras med två tredjedelar av de utomeuropeiskt födda männen.

En förklaring till sysselsättningsgapet mellan kvinnor och män födda utanför EU/EES är att det tar betydligt längre tid för kvinnor än för män att börja arbeta. Skillnaden mellan könen är störst under de första åren i Sverige och minskar därefter långsamt. Efter 10–15 år i landet förvärvsarbetar dock kvinnor i nästan lika hög grad som män. Mönstret med betydligt långsammare etablering för kvinnor än för män gäller både flyktingar och deras anhöriga och övriga grupper som invandrat av familjeskäl.

Kvinnors möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden begränsas genom bristande tillgång till insatser

Kvinnor och män ska mötas av samma förväntningar och krav på att jobba, men också ges lika möjligheter till stöd från samhällets sida. Utredningen visar att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för etablering på arbetsmarknaden i dag inte är jämställt fördelade. Nyanlända kvinnor deltar i mindre utsträckning i olika arbetsförberedande insatser jämfört med nyanlända män. Kvinnor registreras senare och i lägre grad hos Arbetsförmedlingen, och de påbörjar kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) senare än män.

Utredningens analys pekar på tre övergripande orsaker till att kvinnor i lägre grad tar del av insatser som kan främja etablering. *För det första* har nuvarande regelverk lämnat majoriteten av de nyanlända utomeuropeiskt födda kvinnorna utanför det samordnade stöd som vissa nyanlända kan få för etablering på arbetsmarknaden. Det är i dag bara flyktingar och deras anhöriga som har möjlighet att delta i etableringsprogrammet. Den stora gruppen övriga anhöriginvandrare, bland vilka kvinnor är överrepresenterade, är tänkt att få stöd för etablering inom ramen för de generella insatser som erbjuds alla arbetssökande, samt genom sfi och samhällsorientering. Utredningen visar dock att dessa grupper i låg utsträckning tar del av detta stöd i dag. Mellan 30 och 40 procent av kvinnorna som bott i Sverige i upp till tre år varken arbetade, studerade eller deltog i insatser 2020. Många saknar helt inkomst, från såväl förvärvsarbete som andra försörjningskällor.

För det andra visas att kvinnors möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden försämras av att kvinnor som deltar i etableringsprogrammet inte möts av samma förväntningar som män. De får heller inte ta del av relevanta insatser som kan leda vidare till arbete och självförsörjning i samma utsträckning som män. Nyanlända kvinnor bedöms oftare omfattas av utbildningsplikt och är underrepresenterade när det gäller arbetsnära insatser som subventionerade anställningar och arbetsmarknadsutbildning samt i upphandlade matchningstjänster.

För det tredje missgynnas kvinnors etablering av etableringsprogrammets utformning. Enligt gällande regelverk får insatserna i etableringsprogrammet omfatta motsvarande 24 månader på heltid och en nyanländ får ta del av insatser som längst till och med

36 månader från det att han eller hon först folkbokfördes i en kommun. Möjligheten att ta del av insatser under denna tid skiljer sig dock mellan olika grupper. För dem som invandrar tillsammans med barn försenar väntan på förskoleplats framför allt kvinnors start i programmet. Likaså föräldraledighet, som i praktiken främst tas ut av kvinnor, inverkar på kvinnors möjligheter att ta del av etableringsinsatserna i samma utsträckning som män.

Skillnaderna i sysselsättning beror inte på att kvinnor har lägre utbildning

Utredningen pekar på att kvinnors långsammare etablering på arbetsmarknaden inte kan förklaras av skillnader i utbildningsnivå. Det är, oavsett grund för bosättning, vanligare att kvinnor har en eftergymnasial utbildning än att män har det. Bland övriga anhöriginvandrare och anhöriga till arbetskraftsinvandrare, som främst utgörs av kvinnor, är det många som har hög utbildningsnivå. Bland flyktingar och anhöriga till flyktingar är det en relativt stor andel som har mycket kort utbildning, cirka 30 procent har utbildning som motsvarar högst nio års grundskola. Mycket kort utbildning är dock inte vanligare bland kvinnor än bland män.

Danska och norska erfarenheter pekar på värdet av ett individanpassat program inriktat mot varaktig etablering

Etableringen av nyanlända invandrare är en utmaning som inte är unik för Sverige. Som underlag för utredningens förslag har erfarenheter inhämtats från Norge och Danmark. De visar att etableringsprogram som fokuserar på snabb övergång till arbete lyckas sämre jämfört med program som ger möjlighet till kompetenshöjning när det gäller nyanländas varaktiga etablering på arbetsmarknaden. De norska erfarenheterna pekar vidare på att nyanländas etablering gynnas av om programmets innehåll och längd är flexibelt i relation till deltagarnas utbildningsbakgrund, ålder och ambitioner.

De danska erfarenheterna rymmer också lärdomar kring ersättningsnivåer och ekonomiska incitament. I Danmark har ersättningen till nyanlända flyktingar sänkts så att den i dag är betydligt lägre än det ekonomiska biståndet som övriga invånare kan få.

Utvärderingar visar att sänkningen lett till ökad sysselsättning för män, men ett varaktigt minskat arbetskraftsdeltagande för kvinnor.

Utredningens förslag och bedömningar

Utredningens förslag syftar till att fler utrikes födda kvinnor ska ges bättre förutsättningar att etablera sig i arbets- och samhällslivet och därmed bli självförsörjande och få ökad egenmakt. Förslagen förväntas sammantaget bidra till att förbättra möjligheterna för nyanlända invandrare, i synnerhet kvinnor, att snabbare etablera sig på arbetsmarknaden. Förslagen kan även bidra till att möta behoven av kompetensförsörjning på arbetsmarknaden och därmed bidra till sysselsättning och tillväxt. Förslagen föreslås träda i kraft från den 1 januari 2025.

En utvidgad målgrupp för etableringsinsatser

Personer som invandrar till Sverige av familjescäl från länder utanför EU/EES saknar i dag tillgång till det samordnade etableringsstöd som flyktingar och deras anhöriga får del av inom etableringsprogrammet, trots att behovet av stöd är liknande. Det missgynnar i synnerhet kvinnor, som utgör en klar majoritet i denna grupp. Utredningen föreslår därför att etableringsprogrammets målgrupp utvidgas till att även omfatta nyanlända kvinnor och män i åldern 20–66 år som är folkbokförda i en kommun och har beviljats uppehållstillstånd eller uppehållskort som familjemedlem eller anhörig med anknytning till en person som är bosatt i Sverige.

Invandrare från EES-länder eller Schweiz föreslås inte omfattas av den utvidgade målgruppen. De har i allmänhet inte sådana svårigheter att etablera sig i samhälls- och arbetslivet att de har behov av särskilda etableringsinsatser. Inte heller familjemedlemmar till en person som har beviljats uppehållstillstånd för studier bör omfattas av lagen, eftersom de har en hög benägenhet att utvandra igen.

Särskilda etableringsinsatser bör riktas till dem som har behov av stöd för sin etablering i Sverige

Anhöriginvandrare är i stor utsträckning försörjda av sin partner under de första åren i landet. En mycket stor grupp, särskilt kvinnor, står emellertid utanför både arbete och studier och deltar inte heller i sfi eller arbetsmarknadspolitiska insatser. Var femte kvinna som invandrat som övrig anhörig hörde 2020 till gruppen som varken arbetar eller studerar. Antalsmässigt handlar det om drygt 40 000 kvinnor som stod helt utanför både arbete och utbildning och som detta år inte heller deltog i arbetsmarknadspolitiska åtgärder eller i sfi. De stramare reglerna om att kunna försörja sig själv för att beviljas permanent uppehållstillstånd, gör det angeläget att kvinnor tidigt får kontakt med samhällsaktörer som kan stödja inträdet på arbetsmarknaden. Annars kan konsekvensen bli att ett stort antal kvinnor fastnar i en mångårig beroendeställning till den partner som de invandrat till.

En utvidgning av målgruppen innebär att Arbetsförmedlingen får ett utökat ansvar för att erbjuda fler nyanlända etableringsinsatser. Förutsättningarna för deltagande och etableringsinsatsernas innehåll och omfattning bör vara desamma som för nuvarande målgrupp. Den utvidgade målgruppen för etableringsprogrammet föreslås regleras i lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare, kallad etableringslagen.

Nyanlända i den utvidgade målgruppen får etableringsersättning på en lägre nivå

Utredningen föreslår att nyanlända i den utvidgade målgruppen som deltar i etableringsprogrammet på heltid får etableringsersättning med 168 kronor per dag. En individuell ersättning är viktig för att stärka incitamenten att delta i programmet. Med ersättning för deltagande följer också tydliga krav på den som deltar, och möjlighet till sanktioner i form av varning, avstängning från rätt till ersättning och återkrav. Den lägre ersättningsnivån motiveras av att försörjningen av anhöriginvandrare i den utvidgade målgruppen inte är ett statligt ansvar under de första åren i Sverige. Ansvaret ligger i stället främst på anknytningspersonen. Av samma skäl ska inte heller etableringstillägg för hemmavarande barn lämnas till nyanlända i den utvidgade målgruppen.

Anpassningar för ett mer enhetligt regelverk

Utredningens förslag om en utvidgad målgrupp för etableringsinsatser medför behov av justeringar i vissa andra delar av regelverket för nyanländas etablering. Detta för att säkerställa ett mer konsekvent, likvärdigt och enhetligt regelverk för nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet.

Omklassning av vissa anhöriga till flyktingar i etableringslagen

Sedan den 20 juli 2016 gäller försörjningskrav vid anhöriginvandring som huvudregel även flyktingar och skyddsbehövande, om ansökan om familjeåterförening lämnas in senare än tre månader efter det att anknytningspersonen har beviljats uppehållstillstånd. Trots försörjningskrav, som innebär att anknytningspersonen i Sverige ansvarar för att de anhöriga har försörjning och bostad ordnad, så har staten enligt gällande regelverk fortfarande kvar ett särskilt ansvar för försörjningen av anhöriga till flyktingar under den första tiden i Sverige. Anhöriga som omfattas av ett försörjningskrav bör dock behandlas likvärdigt.

Utredningen föreslår därför att anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande som ansöker om uppehållstillstånd senare än tre månader efter det att anknytningspersonen först togs emot i en kommun ska tillhöra den utvidgade målgruppen enligt etableringslagen. Om anknytningspersonen är ett barn ska dock den tidsgräns inom vilken ansökan ska ha gjorts i stället vara två år. Förslaget innebär ingen förändring vad gäller dessa personers tillgång till etableringsinsatser. I likhet med övriga nyanlända i den utvidgade målgruppen kommer de dock att få den lägre etableringsersättningen när de deltar i etableringsinsatser. De kommer inte heller ha rätt till etableringstillägg för hemmavarande barn.

Justering av målgruppen för särskild ersättning till kommuner och regioner

Även det nuvarande statliga ekonomiska ansvaret kopplat till bosättning och försörjning av anhöriga till flyktingar och skyddsbehövande, som i dag omfattas av flyktingmottagandet, behöver föränd-

ras mot bakgrund av försörjningskravet vid anhöriginvandring samt utredningens förslag om en utvidgad målgrupp för etableringslagen. Utredningen föreslår att ersättning till kommuner och regioner enligt förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar inte ska lämnas för anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande som ansöker om uppehållstillstånd senare än tre månader efter det att anknytningspersonen har beviljats uppehållstillstånd. Detta eftersom anknytningspersonerna i Sverige har det huvudsakliga ansvaret för både försörjning och bostad för dessa anhöriga under den första tiden i Sverige. Om anknytningspersonen är ett barn ska dock den tidsgräns inom vilken ansökan ska ha gjorts i stället vara två år. För anhöriga till flyktingar som omklassas bör kommunerna tillföras ersättning för vissa kostnader för sfi, samhällsorientering och vuxenutbildning genom en generell höjning av schablonersättningen.

Utökad information till nyanlända om förväntningar och möjligheter till självförsörjning

Kvinnor och män som invandrar till Sverige som familjemedlemmar har sin försörjning och bostad ordnad via anknytningspersonen. Det innebär att många anhöriginvandrare, varav en majoritet är kvinnor, inte har någon naturlig kontakt med samhällets institutioner. För att utvidgningen av etableringslagens målgrupp i praktiken ska leda till att dessa personer får ta del av ett samordnat etableringsstöd, behöver information om samhällets förväntningar och vilka insatser som finns nå ut till fler nyanlända. Information behöver ges av olika aktörer och via olika kanaler.

Migrationsverket ska informera om etableringsprogrammet i samband med att beslut om uppehållstillstånd beviljas

Migrationsverket är den myndighet som invandrare först kommer i kontakt med. Utredningen föreslår att Migrationsverket ges en skyldighet att informera utlänningar som första gången beviljas uppehållstillstånd eller uppehållskort på någon av de grunder som anges i etableringslagen. Informationen ska bland annat avse vilka insatser

som erbjuds nyanlända invandrare för att underlätta etableringen i det svenska arbets- och samhällslivet.

Information om etableringsprogrammet bör ges i samband med folkbokföring

Arbetsförmedlingen har en serviceskyldighet i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde och bör säkerställa att den som inte har ett arbete får relevant information och hjälp med inskrivning som arbetssökande. Besöket på ett servicekontor i samband med att en utlänning flyttar till Sverige och ska folkbokföras bör användas till att också ge information om vilka insatser för att underlätta och påskynda etableringen i arbets- och samhällslivet som finns och som kan erbjudas den som inte har ett arbete vid inflyttning till Sverige.

Enhetlig myndighetsinformation ska tas fram

Det är viktigt att olika aktörer kommunicerar samma budskap till den som invandrar till Sverige. Utredningen föreslår därför att Arbetsförmedlingen ges i uppdrag att, i samverkan med Migrationsverket, länsstyrelserna samt Sveriges Kommuner och Regioner, ta fram gemensam information till nyanlända om det svenska samhällets förväntningar och krav på deltagande i arbets- och samhällslivet samt möjligheter till stöd för etableringen.

Kommunernas ansvar för att nå, erbjuda och motivera nyanlända till deltagande i sfi och samhällsorientering förtydligas

Kommunerna har en viktig roll i etableringen av nyanlända genom det ansvar som de har för sfi och samhällsorientering. De har också en skyldighet att aktivt nå, erbjuda och motivera till sfi och samhällsorientering. Tidigare utredningar har dock konstaterat att kommunerna inte fullgör sitt ansvar att motivera till deltagande i sfi. Kommunerna når inte heller ut med erbjudande om samhällsorientering. Kommunernas möjligheter att aktivt nå ut och motivera nyanlända att delta i sfi och samhällsorientering begränsas av att de saknar kun-

skap om vilka personer i målgruppen som bosätter sig i den egna kommunen.

Utredningen föreslår därför att kommunerna ges en skyldighet att löpande under året hålla sig informerade om vilka nyanlända invandrare som folkbokförs i kommunen. Förslaget medför ändringar i skollagen (2010:800) och lagen (2013:156) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare.

En författningsreglerad uppgiftsskyldighet införs mellan Migrationsverket och kommuner

De uppgifter som kommunerna behöver för att kunna identifiera vilka personer som har rätt till sfi och samhällsorientering är uppgifter som kommunerna redan i dag kan få ta del av via Skatteverket och Migrationsverket. För att kommunerna regelmässigt ska kunna inhämta information om vilka nyanlända invandrare som har rätt till samhällsorientering föreslår utredningen att det införs en författningsreglerad uppgiftsskyldighet mellan Migrationsverket och kommuner.

Statskontoret bör få i uppdrag att följa upp reformen med utökad målgrupp

Som stöd för vidareutveckling av informationsarbetet bör Statskontoret ges i uppdrag att följa upp hur berörda myndigheter och kommuner når ut med information till nyanlända om förväntningar, krav och möjligheter att delta i etableringsinsatser, sfi och samhällsorientering.

Statskontoret bör även få i uppdrag att analysera i vilken utsträckning personer i den utvidgade målgruppen för etableringsinsatser deltar i programmet. I uppdraget bör även ingå att analysera skillnader och likheter mellan den utvidgade och den ursprungliga målgruppen vad gäller bland annat de nyanländas behov av stöd, genomförande av etableringsinsatser och arbetsmarknadsutfall.

Ett mer individualiserat och effektivt etableringsprogram

Etableringsprogrammet ska ge nyanlända invandrare stöd att så snabbt som möjligt lära sig svenska, hitta ett jobb och klara sin försörjning. Utredningen visar dock att det finns brister i etableringsprogrammets upplägg och grad av individualisering som i synnerhet missgynnar kvinnors möjligheter att få ett effektivt och relevant stöd.

Alla som skrivs in i etableringsprogrammet ska få en fördjupad kartläggning

Arbetsförmedlingens arbete med individuella handlingsplaner behöver vidareutvecklas för att säkerställa individualiserade och effektiva etableringsinsatser. Kartläggningen av nyanländas kompetenser behöver vara grundlig redan från början så att en korrekt och individuell bedömning kan göras av vilka insatser som är lämpliga för den enskilde. Utredningen föreslår därför att den kartläggning som Arbetsförmedlingen ska göra av nyanlända under den första tiden i etableringsprogrammet ska vara fördjupad. Arbetsförmedlingen ska lämna det stöd som den nyanlände behöver för att kunna uppfylla det som framgår av den individuella handlingsplanen.

Ökad träffsäkerhet i bedömningen om utbildningsplikt

Många nyanlända har behov av att höja sin kompetens, men utbildningsplikten kan innebära en risk för inlåsning. Kvinnor med kort utbildning bedöms oftare än män med samma utbildningsnivå tillhöra utbildningsplikten. Män får därigenom i större utsträckning möjlighet att ta del i arbetsnära insatser än kvinnor. Utredningen föreslår därför att en nyanländ får anvisas till utbildningsplikt först efter det att en fördjupad kartläggning har gjorts. Kartläggningen ska beaktas vid bedömningen av om en nyanländ som har kort utbildning kan matchas mot arbete under tiden i etableringsprogrammet eller inte.

Individuella slutmål tas in i handlingsplanen

För att motverka inlåsningseffekter och stärka förutsättningarna för progression föreslår utredningen att den fördjupade kartläggningen resulterar i ett konkret slutmål för den nyanländes deltagande i programmet. Slutmålet ska bestämmas av Arbetsförmedlingen och den enskilde tillsammans. Slutmålet för nyanlända som sedan tidigare minst har utbildning på gymnasial nivå ska vara att han eller hon ska kvalificera sig till högre utbildning eller arbete. För nyanlända under 25 år som sedan tidigare saknar gymnasieutbildning ska slutmålet som huvudregel vara fullgjord utbildning på gymnasial nivå. Slutmålet för övriga nyanlända ska vara att den enskilde kommer i arbete eller fullgör en del av eller en hel utbildning på grundskolenivå eller gymnasial nivå.

Möjlighet till förlängd tid med etableringsinsatser

Nyanländas förutsättningar för etablering varierar. Tiden med etableringsinsatser bör därför vara individuell och bestämmas med utgångspunkt i den enskildes möjligheter att uppnå sitt slutmål under programtiden. Som utgångspunkt bör tiden i programmet vara så kort som möjligt för att motverka risken för inlåsningseffekter. Utredningen föreslår därför att det förtydligas att etableringsinsatserna får omfatta motsvarande *högst* 24 månader på heltid.

Samtidigt är det många som efter avslutad tid i etableringsprogrammet har ett fortsatt behov av insatser för att komma i arbete eller kunna påbörja reguljära studier. Utredningen föreslår att tiden med etableringsinsatser ska kunna förlängas med ytterligare högst tolv månader för nyanlända som sedan tidigare saknar en gymnasieutbildning. En förlängning får bara göras om Arbetsförmedlingen bedömer att deltagaren kan förväntas uppnå sitt slutmål med programmet. En sådan bedömning får göras tidigast 18 månader efter det att etableringsinsatserna påbörjats.

Arbetsförmedlingen bör följa upp individens progression mot ökad anställningsbarhet

Arbetsförmedlingens uppföljning av etableringsinsatserna fokuserar på övergångar till arbete och studier. För nyanlända med kort utbildningsbakgrund eller som av andra skäl står längre från arbetsmarknaden kan dock vägen till arbete vara lång. Andra indikatorer behövs för att löpande följa progressionen, det vill säga deltagarnas utveckling och framsteg under programtiden. Arbetsförmedlingen bör därför få i uppdrag att ta fram indikatorer för uppföljning av intermediära resultat, som mäter deltagarnas progression mot arbete eller studier. Indikatorerna bör baseras på forskning om vilka faktorer som stärker en individs anställningsbarhet.

Stärkt samverkan kring nyanländas etablering

Arbetsförmedlingen ansvarar för att samordna etableringsinsatser och ska vara stödjande och pådrivande i förhållande till berörda parter. Det finns dock brister i samverkan med andra aktörer, som leder till försämrad kvalitet i det samlade etableringsstödet till nyanlända. Arbetsförmedlingen behöver säkerställa att resurser och kompetens finns på plats i myndigheten för att samverka med andra aktörer och samordna etableringsinsatserna på både strategisk och operativ nivå.

Bättre möjligheter att kombinera föräldraskap med att delta i etableringsinsatser

Ett jämställt föräldraskap och möjlighet att kombinera familjeliv och arbetsliv är ett etablerat förhållningssätt i Sverige. Nyanlända kvinnor påbörjar etableringsinsatser i ungefär lika hög utsträckning som män, men de skriver in sig senare än män. Det är också betydligt vanligare att kvinnor avbryter etableringsprogrammet för att vara föräldralediga än att män gör det. Det behöver därför säkerställas att nyanlända kvinnor får möjlighet att ta del av etableringsinsatser, oavsett om de är småbarnsföräldrar eller inte under de första åren i Sverige.

Föräldralediga bör ges möjlighet till etableringsinsatser likvärdigt andra deltagare

Dagens reglering av ramtiden, som innebär att en nyanländ får ta del av insatser som längst till och med 36 månader från folkbokföring, begränsar föräldraledigas möjligheter att kombinera föräldraskap med deltagande i etableringsinsatser. Kvinnor med små barn riskerar att gå miste om insatser som de behöver för att kunna etablera sig i arbets- och samhällslivet och bli självförsörjande. Utredningen föreslår därför att det införs så kallad överhoppningsbar tid, alltså en möjlighet att vid beräkningen av ramtiden kunna bortse från tid för den som är förhindrad att delta i insatser på grund av vård av eget barn som är under 18 månader. Den överhoppningsbara tiden får maximalt uppgå till två år.

Information inför och under föräldraledighet

Arbetsförmedlingen bör vidta ytterligare åtgärder för att fånga upp föräldralediga så att de återgår till etableringsprogrammet efter sin föräldraledighet. I samband med utskrivningen av en deltagare som ska vara föräldraledig bör handläggaren tillsammans med den nyanlände planera för tiden efter föräldraledigheten så att deltagaren återinträder i programmet. Utgångspunkten bör vara att den föräldralediga kan vara fortsatt inskriven hos Arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingen bör även informera om möjligheten att studera sfi under föräldraledigheten med bibehållen föräldrapenning på grund- och lägstaniå. Den som skrivits ut från etableringsprogrammet på grund av föräldraledighet bör inom tolv månader efter utskrivningen erbjudas en möjlighet att återinträda i programmet.

Öppen förskola med språkträning och studie- och yrkesvägledning för föräldralediga

Utredningen anser att ett statsbidrag bör införas till den kommunala vuxenutbildningen för att bedriva verksamhet i öppen förskola där nyanlända föräldrar ges möjlighet till språkträning i svenska och studie- och yrkesvägledning. Öppna förskolan är viktig också för att vidga nyanländas nätverk och bygga tillit och förtrogenhet med för-

skolan, sfi och andra verksamheter som är viktiga för etableringen i arbets- och samhällslivet. Verksamheten kan även underlätta kommunernas uppsökande arbete för att nå ut med erbjudande om förskoleplats till barn som har behov av förskola för en bättre språkutveckling i svenska. Skolverket bör ges i uppdrag att besluta om och fördela statsbidraget.

Ekonomiska konsekvenser

Förslagen förväntas öka arbetskraftsdeltagandet och på några års sikt även sysselsättningen vilket i sin tur ger positiva effekter på den offentliga sektorns finanser.

Sammantaget beräknas utredningens förslag innebära ökade bruttokostnader för staten med 570 miljoner kronor per år. Den största delen utgörs av kostnaden för att utvidga målgruppen för etableringsprogrammet. Cirka 5 000 nyanlända från den nya målgruppen beräknas påbörja etableringsinsatser varje år. Nettokostnaden bedöms dock vara lägre. Dels arbetar redan Arbetsförmedlingen i andra former med vissa i den utvidgade målgruppen, dels kan insatser för nyanlända förhindra långtidsarbetslöshet och därmed framtida kostnader.

Kommunerna kommer med utredningens förslag få ersättning för en mindre grupp anhöriga till flyktingar, men också en höjd schablonersättning för flyktingar och de anhöriga som även fortsättningsvis omfattas av flyktingmottagandet. Vidare beräknas kommunernas kostnader för kompletterande försörjningsstöd minska till följd av möjligheterna till förlängd tid i etableringsprogrammet.

§ 203 Svar på remiss - Etablering för fler - jämförda möjligheter till integration (SOU 2023:24)

N164-0944/23

Socialförvaltningen Centrum har 2023-09-06 upprättat ett tjänsteutlåtande i rubricerat ärende.

Yrkanden

Annelie Schagerström (S) yrkar bifall till förvaltningens förslag.

Agneta Kjaerbeck (SD) meddelar att (SD) inte deltar i beslutet och hänvisar till yttrande från (SD). Se bilaga 9 till protokollet.

Beslut

Socialnämnden Centrum avstyrker Remiss från Arbetsmarknadsdepartementet - Etablering för fler - jämförda möjligheter till integration med hänvisning till de synpunkter och förslag som redovisas i tjänsteutlåtandet.

Socialnämnden Centrum översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande till Kommunstyrelsen.

Socialnämnden Centrum förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Protokollsanteckningar

Agneta Kjaerbeck (SD) inkommer med ett yttrande från (SD). Se bilaga 9 till protokollet.

Dag för justering

2023-09-26

Vid protokollet

Utdrag ur protokoll

Sammanträdesdatum: 2023-09-26

Sekreterare

Elisabeth Ditta

Ordförande

Jenny Broman (V)

Justerande

Nina Miskovsky (M)

Yttrande
2023-09-25

Ärende nr: 10

Yttrande angående – Svar på remiss - Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)

Yttrandet

Utrikes födda är tydligt överrepresenterade bland arbetslösa, och i gruppen långtidsarbetslösa är fler personer födda utanför Europa än i Sverige. Att fler människor arbetar och betalar skatt är en förutsättning för att kunna upprätthålla starka trygghetssystem och en välfärd av hög kvalitet. Sverigedemokraterna har länge varnat för negativa effekter på arbetsmarknaden vid en ansvarslös migrationspolitik. Att vända den utvecklingen kommer ta tid och kräva betydligt fler insatser än idag. Likväl som det krävs arbetshöjande insatser behöver nuvarande regering parallellt se över möjligheterna för human hjälp med återvandring.

Andelen arbetslösa är särskilt hög bland utrikes kvinnor, vilket är ett stort jämställdhetsproblem. När arbete och språk faller på plats leder det på sikt till ekonomisk egenmakt, inte minst bland dessa kvinnor. Att skärpa undervisningen i svenska för invandrare blir naturligtvis en första nödvändig åtgärd i vägen till ett mer självständigt liv för både kvinnor och män.

Sverigedemokraterna välkomnar i stort utredningens delbetänkande och delar synen på behovet av ett ambitiösare, mer strukturerat och individanpassat etableringsprogram. Investeringar i tidiga kompetenshöjande etableringsinsatser och kvalificerat stöd i jobbsökandet, såsom matchningar, det påskyndar arbetsmarknads-etableringen och motverkar långvarig social isolering och segregation. Etableringsprogrammet kan dock förbättras genom ett ökat utbildningsinnehåll, såsom mer yrkessvenska och en yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning. Arbetssökande skall söka de arbeten man är kvalificerad för, arbetsförmedlingen ska i sin tur vara behjälplig med att kontrollera att matchningen stämmer för att undvika att sökande anmäler sig till arbeten utan rätt kompetens eller utbildning.

Sverigedemokraterna håller med förvaltningen om att Arbetsförmedlingen i dag inte tar sitt samordnande och koordinerande uppdrag fullt ut och att ansvaret ofta faller över på kommunen. Sverigedemokraterna har under långt tid velat se en utveckling där matchningen mellan arbetssökande och arbetsgivare öppnas upp för privata aktörer. Därför ställde vi oss också bakom reformeringen av Arbetsförmedlingen, men vi ser ett behov av att skärpa kontrollen av de privata aktörerna.

Deltagande i förskola för barn till utrikes födda föräldrar, kommer ha goda effekter för barnens framtida skolgång, deras möjligheter på arbetsmarknaden och påverkan på livsinkomster – under förutsättning att personalen behärskar svenska. Att barn deltar i förskoleverksamheten blir också god hjälp för arbetslösa föräldrar som aktivt kan söka jobb och därigenom få stärkta möjligheter till en fot in på arbetsmarknaden.

Sverigedemokraterna vill göra det obligatoriskt för kommunen att skriva in barn till utrikes födda föräldrar i Sverige i förskolan från tre års ålder, under förutsättning att alla barn kan garanteras undervisning som sker på god svenska.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-09-06

Diarienummer N164-0944/23

Handläggare

Helene Holmström, Somita Sabeti

Telefon: 031-3688050

E-post: helene.holmstrom@socialcentrum.goteborg.se

Svar på remiss - Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)

Förslag till beslut

Socialnämnden Centrum avstyrker *Remiss från Arbetsmarknadsdepartementet - Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration* med hänvisning till de synpunkter och förslag som redovisas i tjänsteutlåtandet.

Socialnämnden Centrum översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande till Kommunstyrelsen.

Socialnämnden Centrum förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Sammanfattning

Stadsledningskontoret har översänt Arbetsmarknadsdepartementets remiss avseende betänkandet Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24) till bland annat socialförvaltningen Centrum för yttrande. Utredningens uppdrag är att lämna förslag på åtgärder som särskilt syftar till att skynda på utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden.

Förslagen föreslås träda i kraft från den 1 januari 2025.

Förvaltningen bedömer att det finns delar i utredningen som är bra men ser samtidigt att vissa av de åtgärder som föreslås för att verkställa förslagen sannolikt inte kommer leda till önskad effekt.

Vidare bedömer förvaltningen att de ekonomiska konsekvenserna för kommunen inte är tillräckligt belysta i utredningen och förvaltningen känner en stor oro för att kommunen kommer få minskade intäkter från staten samtidigt som kostnaderna kommer att öka. Förvaltningen föreslår därför att socialnämnden Centrum avstyrker remissen.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Förvaltningen bedömer att de ekonomiska konsekvenserna för kommunen inte är tillräckligt belysta i utredningen och förvaltningen känner en stor oro för att kommunen kommer få minskade intäkter från staten samtidigt som kostnaderna kommer att öka.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Människor som är nya i Sverige har ett stort behov av integrationsfrämjande insatser. Det handlar om allt från att lära sig det nya språket till att förstå hur det svenska samhället är uppbyggt, hur den svenska demokratin fungerar, vilka förväntningar som finns, hur det är att vara förälder i Sverige och att förstå hur det praktiska vardagslivet fungerar.

Det är viktigt för integrationen att kunna språket och att ha ett arbete. Det är dock viktigt att se integrationen som en helhet som består av många fler delar än språk och arbete.

En övervägande del av den utvidgade målgruppen är kvinnor och de är i ofta i större behov än män av utökade integrationsinsatser.

Bra information till den enskilde är centralt men för att verkligen förstå så behöver den ofta komma vid olika tillfällen, inte enbart i skriftlig form utan genom personliga möten, och vid många tillfällen. Aktiviteter behöver erbjudas i grupp och individuellt. Den lagstadgade samhällsorienteringen är 100 timmar och ger en bra grund för introduktion i samhället men den behöver kompletteras med fler informationsinsatser.

Sverige är också ett digitaliserat samhälle där många myndighetskontakter enbart sköts digitalt. Personliga möten blir mer ovanliga och detta är också något som skiljer oss från många länder även inom EU. Många av dem som är nya i Sverige kommer från länder som inte är lika digitala och ibland kan kunskaperna och vanan i att hantera olika digitala verktyg och kanaler vara begränsade. För att främja en god integration krävs ofta stöd initialt i att komma i kontakt med olika myndigheter och stöd i att lära sig hantera de digitala verktygen. De här utmaningarna behöver omhändertas för att inte skapa ett långvarigt digitalt utanförskap.

Förväntningar på föräldraskapet ser olika ut i olika kulturer och nyanlända föräldrar behöver få kännedom om de förväntningar som finns på föräldraskapet i vårt samhälle för att kunna stötta sina barn.

Utlandsfödda kvinnor har en lägre sysselsättningsgrad än övriga på den svenska arbetsmarknaden. Det är av stor vikt att satsa på att få fler kvinnor i arbete och sysselsättning såväl ur ett samhällsekonomiskt perspektiv som för individen, inte minst för att öka möjligheten till ett självständigt liv. Ofta har kvinnorna huvudansvaret för barnen och det är i många kulturer inte självklart att lämna barn på förskola och att kvinnor förvärvsarbetar eller studerar. Förvaltningens erfarenhet säger att ett större motivationsarbete tillsammans med utökade integrations- och informationsinsatser krävs för att nå den här gruppen och motivera dem till att lämna sina barn för att delta i etableringsprogrammet.

Samverkan

Samverkan har skett i förvaltningens samverkansgrupp (FSG) 2023-09-19

Bilagor

Bilaga 1 Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)

Ärendet

Arbetsmarknadsdepartementet har inkommit med en remiss till Stadsledningskontoret gällande betänkandet Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24) om utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden. Socialnämnd Centrum har getts möjlighet att lämna ett remissvar. Yttrandet ska vara Stadsledningskontoret tillhanda senast 2023-09-27.

Beskrivning av ärendet

Lite bakgrundsinformation

I Sverige är flyktingmottagandet ett statligt ansvar och kommunen och andra aktörer kompenseras för sina kostnader under de första två åren efter att ett uppehållstillstånd beviljats via en schablonersättning. Denna ersättning fastställs varje år och för 2023 är ersättningen till kommunen 165 000 kronor för två år. Schablonbeloppet ska täcka kostnader för etableringsinsatser för nyanlända personer, till exempel

- mottagande och praktisk hjälp vid bosättning
- särskilda introduktionsinsatser eller merkostnader i skola, förskola, fritidshem och barnomsorg med mera
- utbildning i svenska för invandrare
- anpassad kommunal vuxenutbildning för nyanlända som omfattas av förordningen om etableringsinsatser
- samhällsorientering
- tolk
- andra kommunala insatser för att underlätta etablering i samhället
- vissa kostnader för ekonomiskt bistånd och administration.

De som i dag omfattas av det statliga flyktingmottagandet är kvotflyktingar, flyktingar och skyddsbehövande som fått tillfälligt uppehållstillstånd och anhöriga till de tidigare nämnda grupperna som ansökt om uppehållstillstånd inom sex år från det att anknytningspersonen fått uppehållstillstånd.

Övriga anhöriga till personer som är bosatta i Sverige och som får uppehållstillstånd omfattas inte av det statliga flyktingmottagandet idag och kommunen får heller inte någon schablonersättning för dem.

Etableringslagen omfattar idag personer som omfattas av det statliga flyktingmottagandet, det vill säga såväl kvotflyktingar, flyktingar och skyddsbehövande samt de anhöriga som nämns ovan. Övriga anhöriga omfattas inte av etableringslagen men har rätt till den samhällsorientering på 100 timmar som kommunen erbjuder samt sfi och vuxenutbildning. För den gruppen är dock de här insatserna frivilliga då de inte ingår i etableringsprogrammet.

De som omfattas av etableringslagen och deltar i etableringsinsatser får idag en ersättning från staten på 308 kronor per dag. Övriga får ingen etableringsersättning och benämns idag som den utvidgade gruppen.

Sedan den 20 juli 2016 gäller försörjningskrav vid anhöriginvandring som huvudregel för flyktingar och skyddsbehövande om ansökan om familjeåterförening lämnas in senare än tre månader efter det att anknytningspersonen har beviljats uppehållstillstånd. För anhöriga som inte tillhör det statliga flyktingmottagandet har det sedan tidigare funnits ett försörjningskrav.

Personer som är anhöriga till EU/EES-medborgare men som inte själva är EU/EES-medborgare kan få ett uppehållskort som bevis på att de har rätt att vistas i Sverige.

Remissen

Regeringen beslutade den 25 maj 2022 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att utreda och ta fram förslag på åtgärder som särskilt syftar till att skynda på utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden (dir. 2022:42). Förslagen förväntas enligt direktiven sammantaget bidra till att förbättra möjligheterna för nyanlända invandrare, i synnerhet kvinnor, att snabbare etablera sig på arbetsmarknaden. Förslagen kan även bidra till att möta behoven av kompetensförsörjning på arbetsmarknaden och därmed bidra till sysselsättning och tillväxt. Förslagen föreslås träda i kraft från den 1 januari 2025.

I utredningens uppdrag ingår bland annat att:

- föreslå om målgruppen för Arbetsförmedlingens etableringsprogram bör utvidgas,
- föreslå hur ramtiden för etableringsprogrammet kan anpassas så att den inte begränsar möjligheten att ta del av insatser,
- föreslå hur etableringsprogrammet kan bli mer flexibelt för nyanlända som står långt från arbetsmarknaden, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Följande förslag lämnas i utredningen

En utvidgad målgrupp för etableringsinsatser

Personer som invandrar till Sverige av familjeskäl från länder utanför EU/EES saknar i dag tillgång till det samordnade etableringsstöd som flyktingar och deras anhöriga får del av inom etableringsprogrammet, trots att behovet av stöd är liknande. Det missgynnar i synnerhet kvinnor, som utgör en klar majoritet i denna grupp. Utredningen föreslår därför att etableringsprogrammets målgrupp utvidgas till att även omfatta nyanlända kvinnor och män i åldern 20 – 66 år som är folkbokförda i en kommun och har beviljats uppehållstillstånd eller uppehållskort som familjemedlem eller anhörig med anknytning till en person som är bosatt i Sverige. En utvidgning av målgruppen innebär att Arbetsförmedlingen får ett utökat ansvar för att erbjuda fler nyanlända etableringsinsatser.

Utredningen föreslår att nyanlända i den utvidgade målgruppen som deltar i etableringsprogrammet på heltid får etableringsersättning med 168 kronor per dag. En individuell ersättning är viktig för att stärka incitamenten att delta i programmet. Med ersättning för deltagande följer också tydliga krav på den som deltar, och möjlighet till sanktioner i form av varning, avstängning från rätt till ersättning och återkrav. Den lägre ersättningsnivån motiveras av att försörjningen av anhöriginvandrare i den utvidgade målgruppen inte är ett statligt ansvar under de första åren i Sverige. Ansvaret ligger i stället främst på anknytningspersonen. Av samma skäl ska inte heller etableringstillägg för hemmavarande barn lämnas till nyanlända i den utvidgade målgruppen.

Anpassningar för ett mer enhetligt regelverk

Utredaren pekar på att anhöriga som omfattas av ett försörjningskrav bör behandlas likvärdigt. Utredningen föreslår därför att anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande som ansöker om uppehållstillstånd senare än tre månader efter det att anknytningspersonen först togs emot i en kommun ska tillhöra den utvidgade målgruppen enligt etableringslagen.

Förslaget innebär ingen förändring vad gäller dessa personers tillgång till etableringsinsatser. I likhet med övriga nyanlända i den utvidgade målgruppen kommer

de dock att få den lägre etableringsersättningen när de deltar i etableringsinsatser. De kommer inte heller ha rätt till etableringstillägg för hemmavarande barn.

Utredningen föreslår att ersättning till kommuner och regioner enligt förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar inte ska lämnas för anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande som ansöker om uppehållstillstånd senare än tre månader efter det att anknytningspersonen har beviljats uppehållstillstånd. För anhöriga till flyktingar som omklassas bör kommunerna tillföras ersättning för vissa kostnader för sfi, samhällsorientering och vuxenutbildning genom en generell höjning av schablonersättningen.

Utökad information till nyanlända om förväntningar och möjligheter till självförsörjning

Många anhöriginvandrare som ingår i den utvidgade gruppen, varav en majoritet är kvinnor, har inte någon naturlig kontakt med samhällets institutioner. För att utvidgningen av etableringslagens målgrupp i praktiken ska leda till att dessa personer får ta del av ett samordnat etableringsstöd, behöver information om samhällets förväntningar och vilka insatser som finns nå ut till fler nyanlända. Information behöver ges av olika aktörer och via olika kanaler.

Utredningen föreslår att Migrationsverket ges en skyldighet att informera utlänningar som första gången beviljas uppehållstillstånd eller uppehållskort på någon av de grunder som anges i etableringslagen. Informationen ska bland annat avse vilka insatser som erbjuds nyanlända invandrare för att underlätta etableringen i det svenska arbets- och samhällslivet. Vidare bör besöket på ett servicekontor i samband med att en utlänning flyttar till Sverige och ska folkbokföras användas till att också ge information om vilka insatser som finns för att underlätta och påskynda etableringen i arbets- och samhällslivet och som kan erbjudas den som inte har ett arbete vid inflyttning till Sverige.

Utredningen föreslår att Arbetsförmedlingen ges i uppdrag att, i samverkan med Migrationsverket, länsstyrelserna samt Sveriges Kommuner och Regioner, ta fram gemensam information till nyanlända om det svenska samhällets förväntningar och krav på deltagande i arbets- och samhällslivet samt möjligheter till stöd för etableringen. Kommunerna har idag en skyldighet att aktivt nå, erbjuda och motivera till sfi och samhällsorientering. Utredaren konstaterar dock att kommunerna inte når ut med erbjudande om samhällsorientering i tillräckligt hög grad och föreslår därför att kommunerna ges en skyldighet att löpande under året hålla sig informerade om vilka nyanlända invandrare som folkbokförs i kommunen.

För att kommunerna regelmässigt ska kunna inhämta information om vilka nyanlända invandrare som har rätt till samhällsorientering föreslår utredningen att det införs en författningsreglerad uppgiftsskyldighet mellan Migrationsverket och kommuner. Statskontoret föreslås få i uppdrag att följa upp hur berörda myndigheter och kommuner når ut med information till nyanlända om förväntningar, krav och möjligheter att delta i etableringsinsatser, sfi och samhällsorientering. Statskontoret bör även få i uppdrag att analysera i vilken utsträckning personer i den utvidgade målgruppen för etableringsinsatser deltar i programmet.

Ett mer individualiserat och effektivt etableringsprogram

Utredningen visar att det finns brister i etableringsprogrammets upplägg och grad av individualisering som i synnerhet missgynnar kvinnors möjligheter att få ett effektivt och relevant stöd.

Utredningen föreslår att den kartläggning som Arbetsförmedlingen ska göra av nyanlända under den första tiden i etableringsprogrammet ska vara fördjupad. Arbetsförmedlingen

ska lämna det stöd som den nyanlände behöver för att kunna uppfylla det som framgår av den individuella handlingsplanen. Utredningen föreslår att en nyanländ får anvisas till utbildningsplikt först efter det att en fördjupad kartläggning har gjorts. Kartläggningen ska beaktas vid bedömningen av om en nyanländ som har kort utbildning kan matchas mot arbete under tiden i etableringsprogrammet eller inte.

För att motverka inlåsnings effekter och stärka förutsättningarna för progression föreslår utredningen att den fördjupade kartläggningen resulterar i ett konkret slutmål för den nyanländes deltagande i programmet. Slutmålet ska bestämmas av Arbetsförmedlingen och den enskilde tillsammans. Utredningen föreslår därför att det förtydligas att etableringsinsatserna får omfatta motsvarande högst 24 månader på heltid. Utredningen föreslår att tiden med etableringsinsatser ska kunna förlängas med ytterligare högst tolv månader för nyanlända som sedan tidigare saknar en gymnasieutbildning. En förlängning får bara göras om Arbetsförmedlingen bedömer att deltagaren kan förväntas uppnå sitt slutmål med programmet.

Arbetsförmedlingen bör också få i uppdrag att ta fram indikatorer för uppföljning av resultat under tiden i etableringsprogrammet, som mäter deltagarnas progression mot arbete eller studier.

Arbetsförmedlingen ansvarar redan i dag för att samordna etableringsinsatser och ska vara stödjande och pådrivande i förhållande till berörda parter. Det finns dock brister i samverkan med andra aktörer, som leder till försämrad kvalitet i det samlade etableringsstödet till nyanlända. Utredaren föreslår därför att Arbetsförmedlingen behöver säkerställa att resurser och kompetens finns på plats i myndigheten för att samverka med andra aktörer och samordna etableringsinsatserna på både strategisk och operativ nivå.

Bättre möjligheter att kombinera föräldraskap med att delta i etableringsinsatser

Dagens reglering av ramtiden, som innebär att en nyanländ får ta del av insatser som längst till och med 36 månader från folkbokföring, begränsar föräldraledigas möjligheter att kombinera föräldraskap med deltagande i etableringsinsatser. Utredningen föreslår att det införs så kallad överhoppningsbar tid, alltså en möjlighet att vid beräkningen av ramtiden kunna bortse från tid för den som är förhindrad att delta i insatser på grund av vård av eget barn som är under 18 månader. Den överhoppningsbara tiden får maximalt uppgå till två år.

Arbetsförmedlingen bör vidta ytterligare åtgärder för att fånga upp föräldralediga så att de återgår till etableringsprogrammet efter sin föräldraledighet. Den som skrivits ut från etableringsprogrammet på grund av föräldraledighet bör inom tolv månader efter utskrivningen erbjudas en möjlighet att återinträda i programmet.

Utredningen anser att ett statsbidrag bör införas till den kommunala vuxenutbildningen för att bedriva verksamhet i öppen förskola där nyanlända föräldrar ges möjlighet till språkträning i svenska och studie- och yrkesvägledning.

Ekonomiska konsekvenser

Förslagen förväntas öka arbetskraftsdeltagandet och på några års sikt även sysselsättningen vilket i sin tur ger positiva effekter på den offentliga sektorns finanser. Kommunerna kommer med utredningens förslag få ersättning för en mindre grupp anhöriga till flyktingar, men också en höjd schablonersättning för flyktingar och de anhöriga som även fortsättningsvis omfattas av flyktingmottagandet. Vidare beräknas kommunernas kostnader för kompletterande försörjningsstöd minska till följd av möjligheterna till förlängd tid i etableringsprogrammet

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen bedömer att det finns delar i utredningen som är bra men ser samtidigt att vissa av de åtgärder som föreslås för att verkställa förslagen sannolikt inte kommer leda till önskad effekt.

Förvaltningen ser positivt på att fler anhöriga omfattas av etableringslagen och ges möjlighet att delta i etableringsinsatser. Förvaltningen ser också positivt på att den grupp som idag benämns den utvidgade gruppen får etableringsersättning även om den är på en låg nivå. Detta kan fungera motiverande för gruppen att delta i etableringsinsatserna och öka möjligheten till ett självständigt liv. Samtidigt är ersättningen på 168 kronor per dag, 5 dagar i veckan, låg och det är oklart hur stor effekt det kommer få när det gäller att motivera fler att delta i etableringsinsatser.

Förvaltningen ser att det blir en försämring för den grupp som redan idag omfattas av etableringslagen som nu föreslås omklassas till att tillhöra den utvidgade gruppen. De kommer inte längre omfattas av det statliga flyktingmottagandet. Då etableringsersättning för denna grupp sänks från 308 kronor om dagen till 168 kronor om dagen kan det bli svårare att motivera dem att delta i etableringsinsatser och deras möjlighet till ett självständigt liv under etableringen minskar.

Den statliga schablonersättning utgår enbart för de personer som ingår i det statliga flyktingmottagandet vilket leder till att kommunen får ersättning för en mindre grupp än i dag. Förvaltningen menar att schablonersättning bör utgå för hela gruppen som omfattas av etableringen då behovet av integrationsfrämjande insatser är minst lika stor för den utvidgade gruppen som för den mindre gruppen som framöver kommer omfattas av det statliga flyktingmottagandet. Förvaltningen ser med oro på konsekvenserna för den långsiktiga integrationen om dessa insatser minskar eller försvinner till följd av att den statliga ersättningen uteblir.

Förvaltningen ser positivt på att etableringsprogrammet blir mer effektivt och individualiserat. En fördjupad kartläggning, en tydlig plan för etableringsperioden med regelbundna uppföljningar av Arbetsförmedlingen bedömer förvaltningen kan öka integrationen och i högre utsträckning möjliggöra en snabbare väg mot arbetsmarknaden. Det är sannolikt ett stort utvecklingsarbete för Arbetsförmedlingen då tillgången på etableringsinsatser i dag är mycket begränsade. Vissa insatser som erbjuds är heller inte kostnadsfria för deltagarna och idag hänvisas de av Arbetsförmedlingen till försörjningsstödet för att kunna finansiera insatsen. Förvaltningen ser med oro på att det kommer vara så även fortsättningsvis och vill lyfta vikten av att alla insatser som erbjuds inom ramen för etableringsprogrammet ska vara kostnadsfria för deltagarna.

Många i målgruppen kommer från samhällen som är betydligt mindre digitala än Sverige och förvaltningens erfarenhet är att många har svårt att hantera och känna sig bekväma med digitala möten och behöver mycket stöd i detta, framför allt initialt. Förvaltningens bedömning är att Arbetsförmedlingens tillgänglighet för den här gruppen behöver ses över och fler fysiska möten erbjudas. I dag stöttar kommunen i stor utsträckning för att personer ska kunna komma i kontakt med Arbetsförmedlingen, såväl för inskrivning i etableringsprogrammet som i fortsatta kontakter. Förvaltningen hyser en stor oro för att kommunen även fortsättningsvis i stor utsträckning kommer behöva kompensera för bristen på tillgänglighet hos Arbetsförmedlingen om inte detta sker. Detta stöd har hittills finansierats av den statliga schablonen som nu inte kommer utgå för den utvidgade gruppen.

Förvaltningen ser också att Arbetsförmedlingen i dag inte tar sitt samordnande och koordinerande uppdrag fullt ut och att de heller inte är drivande i arbetet utan att

kommunen på många sätt får ta det ansvaret. Förvaltningen ser det därför som mycket oroande att det även fortsatt är Arbetsförmedlingen som föreslås få det uppdraget. Det är bra att Migrationsverket får i uppdrag att informera om vilka insatser som erbjuds och vilka förväntningarna är i samband med att ett uppehållstillstånd ges och vidare att information även ges av statens servicecenter vid folkbokföring. Erfarenheten visar dock att många inte är mottagliga för all information så tidigt utan att information behöver ges många gånger, över tid och på olika sätt. Förvaltningen bedömer att det kommer krävas mycket uppsökande arbete för att nå ut med information och att detta landar på kommunen. Vidare behöver många även annan information än om just etableringsprogrammets insatser och förväntningar något som inte berörs i utredningen. Förvaltningen bedömer att uppdraget att söka upp och motivera den utvidgade gruppen kommer bli resurskrävande för kommunen.

Förvaltningen ser positivt på att möjligheten att bättre kunna kombinera föräldraskap med att delta i etableringsinsatser.

Slutligen bedömer förvaltningen att många i förslagen kommer leda till ökade kostnader för kommunen och att de ekonomiska konsekvenserna för kommunen inte är tillräckligt utredda och belysta i utredningen. Förvaltningen ser med oro att vissa integrationsfrämjande insatser blir ofinansierade när målgruppen för det statliga flyktingmottagandet smalnas av och den statliga schablonen utgår till färre individer. Förvaltningens bedömning är att den statliga schablonen bör utgå för hela etableringsgruppen för att säkerställa kommunens kostnader.

Förvaltningen föreslår därför att socialnämnden Centrum avstyrker remissen.

Socialförvaltningen Centrum

Michael Ivarson
Förvaltningsdirektör

Yttrande till kommunstyrelsen om Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)

§ 170, 1197/23

Göteborgs Stad har fått aktuellt delbetänkandet på remiss. Inför kommunstyrelsens remissvar för stadens räkning har stadsledningskontoret gett nämnden möjlighet att yttra sig.

Beslut

1. Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning tillstyrker remissen från Arbetsmarknadsdepartementet om Etablering för fler - Jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)
2. Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som nämndens eget yttrande till kommunstyrelsen.

Handlingar

Tjänsteutlåtande, 2023-09-08

Bilaga 1: Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24),
Delbetänkande av utredningen om Förbättrad arbetsmarknadsetablering för utrikes födda kvinnor

Protokollsutdrag skickas till

Stadsledningskontoret (dnr 0652/23) senast den 27 september 2023.

Dag för justering

2023-09-26

Vid protokollet

Sekreterare

Mathias Henriksson

Ordförande

Marie Brynolfsson (V)

Justerande

Anders Svensson (M)

Protokollsutdragets riktighet intygas av nämndsekreterare Mathias Henriksson.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-09-08

Diarienummer 1197/23

Handläggare

Anette Åke

Telefon: 031-365 00 00 (växel)

E-post: anette.ake@arbvux.goteborg.se

Yttrande till kommunstyrelsen om Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)

Förslag till beslut

1. Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning tillstyrker remissen från Arbetsmarknadsdepartementet om Etablering för fler - Jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)
2. Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som nämndens eget yttrande till kommunstyrelsen.

Sammanfattning

Göteborgs Stad har fått delbetänkandet Etablering för fler - Jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24) på remiss. Inför kommunstyrelsens remissvar för stadens räkning har stadsledningskontoret gett nämnden möjlighet att yttra sig.

Utredningens uppdrag är att lämna förslag på åtgärder som särskilt syftar till att skynda på utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden. Förvaltningen ser positivt på utredningens förslag i sin helhet som kommer att ge fler, särskilt kvinnor, tillgång till tidigt stöd under etableringsfasen. Ur ett jämlikhets och integrationsperspektiv är det mycket positivt och förvaltningen ser att förslagen kommer skapa goda förutsättningar för målgruppen att komma i arbete eller studier.

Förvaltningen har begränsat sina bedömningar till de förslag och bedömningar som berör förvaltningens uppdrag och där förvaltningen ser konsekvenser för dessa delar enskilt eller i kombination: kommuninvånare, huvudmannaskapet, Göteborgs Stad, förvaltningen arbetsmarknad och vuxenutbildning.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Utredningen föreslår att 100 miljoner avsätts till statsbidrag för språkträning på öppen förskola och att Skolverket bör få i uppdrag att besluta om och fördela statsbidraget till den kommunala vuxenutbildningen. Förvaltningen har sedan två år tillbaka språkträning på fem öppna förskolor som förvaltningen finansierar för en kostnad på omkring 950 000 kronor per år. Förvaltningen bedömer att om nuvarande volym på språkträning fortsätter så bör det täckas av statsbidraget framöver. Behovet av insatsen bedöms vara det dubbla och skulle en sådan utökning göras är det svårt att säga hur långt statsbidraget räcker i sådana fall. Det som tillkommer med utredningens förslag är studie- och yrkesvägledning. Det blir en ökad arbetsinsats för förvaltningen. Hemkommunen har

dock ett ansvar att tillhandahålla vägledning för individer inför deras val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet.

Anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande som ansöker om uppehållstillstånd senare än tre månader efter det att anknytningspersonen först togs emot i en kommun ska tillhöra den utvidgade målgruppen och kommer därför att omklassas. Schablonersättningen för de anhöriga till flyktingar som omklassas försvinner och i stället höjs schablonersättningen till sfi. Förvaltningen bedömer att den höjda schablonersättningen bör täcka bortfallet från de som omklassas. Bedömningen i utredningen är att det rör sig om ungefär 700 vuxna i landet som kommer att omklassas. Förvaltningen redovisade tidigare flyktingar till stadsledningskontoret då förvaltningen endast ersattes för hälften av kostnaden för elever som läste sfi och omfattades av etableringsprogrammet. Den kostnaden ingår i kommunbidraget numera. Det kommer inte utgå någon schablonersättning för den utvidgade målgruppen där anhöriga till flyktingar kommer ingå enligt förslag.

Utredningen bedömer att fler kommer läsa kurser på grundläggande och gymnasial nivå på komvux som en följd av att fler kommer att omfattas av etableringslagen. Utredningen menar att de minskande kostnaderna för försörjningsstöd utjämnar den ökning av kostnader som då kan uppstå för ett ökat antal studerande inom komvux i stället. Förvaltningen kan inte bedöma hur stor ökning det kan röra sig om just nu.

Förvaltningen menar att kommunbidraget till den kommunala vuxenutbildningen bör anpassas efter eventuell ökning för att kompensera för bortfall, gäller sfi, grundläggande och gymnasial vuxenutbildning.

Förvärvsgraden är låg bland anhöriga, särskilt kvinnor trots att många har gymnasieutbildning. Att fler anhöriga snabbare når studier och arbete ger positiva ekonomiska effekter för hela familjen och samhället i stort. Det finns evidens för att barn till arbetslösa föräldrar och som inte går i förskola i mycket lägre grad själva kommer arbeta som vuxna. I synnerhet döttrar ökar sina chanser till att vara i arbete som vuxna om deras mödrar har visat den vägen för dem.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Många i gruppen anhöriga står idag utanför arbetsmarknaden trots att många har gymnasial utbildning eller eftergymnasial utbildning. Kvinnor inom etableringsprogrammet kommer i studier eller arbete i högre grad än kvinnor som räknas till gruppen anhöriga trots att de har lägre utbildning. Samtidigt missgynnas kvinnor i etableringsprogrammet eftersom de kan få kortare tid i programmet på grund av vård av barn.

OECD lyfter i sin rapport "Triple disadvantage" fram att tidiga insatser i form av språkutbildning och utbildning under etableringstiden är framgångsfaktorer för att underlätta och påskynda arbetsmarknadsetableringen för nyanlända kvinnor. Ett viktigt resultat som lyfts fram är att utrikes födda kvinnors etablering har visat sig ha betydelse för arbetsmarknadsetableringen bland deras barn, främst döttrar, som föds i Sverige. Barn som gått i förskola utbildar sig längre och har högre sysselsättning och lön som vuxna

jämfört med barn som inte deltagit i förskola. Mammor som deltagit i språkträning på öppen förskola går i stor utsträckning vidare till ordinarie sfi och barnen börjar i förskolan. Sammantaget innebär förslagen i utredningen att fler utrikes födda kvinnor ges bättre förutsättningar för att kunna integreras i samhället på ett jämlikt sätt.

Samverkan

Förvaltningens samverkansgrupp (FSG) den 19 september 2023.

Beslutet skickas till

Stadsledningskontoret (dnr 0652/23) senast den 27 september 2023.

Bilagor

1. Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24),
Delbetänkande av utredningen om

Ärendet

Göteborgs Stad har fått delbetänkandet Etablering för fler - Jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24) på remiss. Inför kommunstyrelsens remissvar för stadens räkning har stadsledningskontoret gett nämnden möjlighet att yttra sig. Yttrandet ska vara stadsledningskontoret tillhanda senast den 27 september 2023.

Beskrivning av ärendet

Utredningens förslag syftar till att fler utrikes födda kvinnor ska ges bättre förutsättningar att etablera sig i arbets- och samhällslivet och därmed bli självförsörjande och få ökad egenmakt. Utredningen bedömer att förslagen sammantaget ska bidra till att förbättra möjligheterna för nyanlända invandrare, i synnerhet kvinnor, att snabbare etablera sig på arbetsmarknaden. Förslagen kan även bidra till att möta behoven av kompetensförsörjning på arbetsmarknaden och därmed bidra till sysselsättning och tillväxt.

Utredningens uppdrag har varit att lämna förslag på åtgärder som särskilt syftar till att skynda på utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden. I utredningens uppdrag ingår bland annat att:

- föreslå om målgruppen för Arbetsförmedlingens etableringsprogram bör utvidgas,
- föreslå hur ramtiden för etableringsprogrammet kan anpassas så att den inte begränsar möjligheten att ta del av insatser,
- föreslå hur etableringsprogrammet kan bli mer flexibelt för nyanlända som står långt från arbetsmarknaden
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Genom tilläggsdirektiv den 30 mars 2023 utvidgades uppdraget till att även föreslå hur jämställdhetsperspektivet kan synliggöras i integrationspolitiken. I ytterligare tilläggsdirektiv den 29 juni 2023 fick utredaren även följande uppdrag:

- föreslå ett nytt mål för integrationspolitiken där samhällets insatser utgår ifrån att den som långvarigt befinner sig i Sverige ska ta ansvar för att bli en del av det svenska samhället,
- analysera om regelverket för etableringsersättningen, etableringstillägget och bostadsersättningen innehåller tillräckligt starka incitament för att den nyanlände ska börja arbeta eller utöka sin arbetstid,
- utifrån analysen lämna förslag på hur regelverket för ersättningarna bör förändras,
- oavsett resultatet av analysen lämna förslag på hur etableringstillägget och bostadsersättningen kan avskaffas, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 maj 2024. Den del av uppdraget som avser att föreslå ett nytt mål för integrationspolitiken ska dock redovisas senast den 31 januari 2024.

Nu aktuellt delbetänkande som nu är ute på remiss är utredningen avrapportering av den del av uppdraget som gäller anpassningar av etableringsprogrammet. Det arbetsmarknadspolitiska programmet etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare

syftar till att underlätta och påskynda vissa nyanlända invandrares etablering i arbets- och samhällslivet. Arbetsförmedlingen är ansvarig myndighet för etableringsprogrammet.

Delbetänkandets förslag är att de föreslagna författningsändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2025. Den nya bestämmelsen om utvidgad målgrupp i etableringslagen föreslås tillämpas på nyanlända som har beviljats uppehållstillstånd eller uppehållskort efter utgången av december 2023. För den som före ikraftträdandet har beviljats ett uppehållstillstånd på grund av anknytning till en flykting eller annan skyddsbehövande ska äldre bestämmelser gälla. Äldre bestämmelser ska gälla för den som vid ikraftträdandet deltar i etableringsinsatser till dess att han eller hon skrivs ut från etableringsprogrammet. Äldre bestämmelser ska gälla för statlig ersättning till kommuner och regioner som avser en utlännings som har tagits emot i en kommun före ikraftträdandet.

En utvidgad målgrupp för etableringsinsatser

Personer som invandrar till Sverige av familjeskäl från länder utanför EU/EES saknar i dag tillgång till det samordnade etableringsstöd som flyktingar och deras anhöriga får del av inom etableringsprogrammet, trots att behovet av stöd är liknande. Det missgynnar i synnerhet kvinnor, som utgör en klar majoritet i denna grupp. Utredningen föreslår därför att etableringsprogrammets målgrupp utvidgas till att även omfatta nyanlända kvinnor och män i åldern 20–66 år som är folkbokförda i en kommun och har beviljats uppehållstillstånd eller uppehållskort som familjemedlem eller anhörig med anknytning till en person som är bosatt i Sverige.

Utredningen beräknar att det rör sig om 5 000 nya deltagare till etableringsprogrammet per år av de 10 000 som bedöms ha behov av etableringsinsatser. Den som omfattas av etableringslagen och är anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen kan anvisas till etableringsprogrammet. En anvisning till ett program ska dock alltid vara arbetsmarknadspolitiskt motiverad. Det betyder att en anvisning får göras endast om den framstår som lämplig både för den enskilde och ur ett övergripande arbetsmarknadspolitiskt perspektiv. De som tillhör den utvidgade målgruppen får en lägre ersättning om de väljer att delta i etableringsprogrammet.

Överhoppningsbar tid får högst uppgå till två år

Dagens reglering av ramtiden, som innebär att en nyanländ får ta del av insatser som längst till och med 36 månader från folkbokföring, begränsar föräldraledigas möjligheter att kombinera föräldraskap med deltagande i etableringsinsatser. Utredningen föreslår därför att det införs så kallad överhoppningsbar tid, alltså en möjlighet att vid beräkningen av ramtiden kunna bortse från tid för den som är förhindrad att delta i insatser på grund av vård av eget barn som är under 18 månader. Den överhoppningsbara tiden får maximalt uppgå till två år.

Öppen förskola med språkträning och studie- och yrkesvägledning för föräldralediga

Utredningen anser att ett statsbidrag bör införas till den kommunala vuxenutbildningen för att bedriva verksamhet i öppen förskola där nyanlända föräldrar ges möjlighet till språkträning i svenska och studie- och yrkesvägledning. Öppna förskolan är viktig också för att vidga nyanländas nätverk och bygga tillit och förtroendenhet med för skolan, sfi och andra verksamheter som är viktiga för etableringen i arbets- och samhällslivet.

Verksamheten kan även underlätta kommunernas uppsökande arbete för att nå ut med

erbjudande om förskoleplats till barn som har behov av förskola för en bättre språkutveckling i svenska. Skolverket bör ges i uppdrag att besluta om och fördela statsbidraget.

Inom ramen för en överenskommelse mellan Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och regeringen drevs 2018–2020 projektet Öppen förskola för språk och integration med syftet att påskynda etableringen för utrikes födda kvinnor och öka deltagandet i förskolan för deras barn. Under dessa år ökade antalet kommuner som använder öppna förskolan som arena för att nå utrikes födda föräldrar och erbjuda insatser som främjar integration i samhället.

I Göteborg erbjuds språkträning på fem av stadens 21 öppna förskolor sedan två år tillbaka, alla ligger i särskilt prioriterade områden. Det är finansierat av förvaltningen, insatsen förväntas fortsätta under 2023 i samma omfattning, vilket innebär en total kostnad omkring 950 000 kronor. Arbetsmarknad och vuxenutbildning tillsammans med förskoleförvaltningen samordnar insatsen och avtal är skrivet med utbildningsförvaltningen som tillhandahåller behöriga lärare i svenska som andra språk. Det är i nuläget ungefär 70 individer som är med i någon språkträningsgrupp. Studie och yrkesvägledning har ingått som en del i insatsen. Utöver den språkträning som förvaltningen ansvarar för finns det fler som anordnar språkträning i Göteborg såsom kyrkor och föreningar.

Språkträningen syftar till att främja integration av småbarnsföräldrar till studier och arbete samt att bidra till goda och jämlika uppväxtvillkor för barn i aktuella områden, genom fler barn i förskola och stöd i föräldraskapet.

I mars 2023 undertecknade regeringen en ny överenskommelse med SKR om fortsatt utveckling av verksamhet för integration inom öppna förskolan med fokus på utrikes födda kvinnor med barn i åldern 0–6 år. I samarbete med kommuner som redan arbetar med denna målsättning kommer SKR under de kommande tre åren att ta fram stöd som sedan ska spridas till andra kommuner. Erfarenheter och lärdomar kommer att spridas kontinuerligt till andra kommuner. SKR ska även föra en dialog med andra aktörer som arbetar med olika pågående nationella initiativ för att öka utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden. Förvaltningen har skrivit en avsiktsförklaring för att delta i SKR: s projekt.

Kommunernas ansvar för att nå, erbjuda och motivera nyanlända till deltagande i sfi och samhällsorientering förtydligas

Utredningen föreslår att kommunerna ges en skyldighet att löpande under året hålla sig informerade om vilka nyanlända invandrare som folkbokförs i kommunen. Förslaget medför ändringar i skollagen och lagen om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare. För att kommunerna regelmässigt ska kunna inhämta information om vilka nyanlända invandrare som har rätt till samhällsorientering föreslår utredningen att det införs en författningsreglerad uppgiftsskyldighet mellan Migrationsverket och kommuner.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen ser positivt på utredningens förslag i sin helhet. Fler kommer omfattas av etableringslagen och kan ingå i programmet men även möjligheter att vara i programmet under längre tid för de som har behov av det. Förslagen innebär ett mer jämlikt kravställande och bemötande av män och kvinnor inom etablering. Det ökar möjligheten för fler, särskilt kvinnor, till tidigt stöd under etableringsfasen och ökar därmed deras chanser att etablera sig på arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingen får i förslaget ansvaret för att hålla ihop samverkan mellan de berörda myndigheterna. Flera av förslagen i utredningen förutsätter en förstärkt samverkan för att lyckas med intentionerna i utredningen.

Förvaltningen begränsar nedan sina bedömningar till de förslag och bedömningar som berör förvaltningens uppdrag och där förvaltningen ser konsekvenser för dessa delar enskilt eller i kombination: kommuninvånare, huvudmannaskapet, Göteborgs Stad, förvaltningen arbetsmarknad och vuxenutbildning.

Fler som omfattas av etableringsprogrammet kan innebära ett ökat antal elever på komvux

Förvaltningen menar att kommunbidraget till den kommunala vuxenutbildningen bör anpassas efter eventuell ökning för att kompensera för bortfall, gäller sfi, grundläggande och gymnasial vuxenutbildning. Utredningen bedömer att 5000 fler kommer delta i programmet årligen och att det kommer bli fler som kommer studera inom komvux på alla nivåer. Flera i den föreslagna utvidgade målgruppen kan ha läst en eller flera kurser på sfi redan.

Kommunernas ansvar för att nå, erbjuda och motivera nyanlända till deltagande i sfi och samhällsorientering förtydligas

Alla nyanlända kommer kunna informeras tidigt om sina rättigheter och skyldigheter eftersom den skärpta lagstiftningen medför att kommunen får kännedom om vilka personer i målgruppen som bosatt sig i kommunen. Ur ett jämlikhets- och integrationsperspektiv är det centralt att nå alla nyanlända med samma information. Ambitionsnivån i staden för att nå fler att delta i sfi och samhällsorientering behöver ses över inom staden. Idag kan det vara oklart vad begreppen nå, erbjuda och motivera i praktiken innebär i landets kommuner och vilken nivå som kan anses vara godtagbart nationellt.

Öppen förskola med språkträning och studie- och yrkesvägledning för föräldralediga

SKR har ingått en överenskommelse med regeringen om Öppen förskola för att öka utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden 2023–2025.

Göteborgs Stad har valt att medverka i SKR:s projekt Öppen förskola – tillsammans för jobb och integration. Avsiktsförklaringen gäller från och med hösten 2023 till och med den 31 december 2025. De kommuner som ingår i projektet bidrar till att öka kunskaperna såväl lokalt som nationellt om vad som behövs för att korta vägen till arbete för utrikes födda kvinnor med små barn.

Syftet med projektet är att främja en ökad etablering på arbetsmarknaden för utrikes födda kvinnor med barn i åldern 0–6 år. Detta vill SKR uppnå genom att erbjuda ett tjugotal kommuner processtöd för att stärka sin varaktiga förmåga att:

- Bygga hållbara samverkansformer utifrån målgruppens behov och lokala organisatoriska förutsättningar,
- nå ut till gruppen kvinnor som överenskommelsen avser,
- erbjuda lämpliga insatser med öppen förskola som arena samt
- slussa besökare på öppen förskola vidare till lämpliga samhällsaktörer. SKR erbjuder därigenom ett tjugotal kommuner processtöd.

Förvaltningen bedömer att det är språkträning som ska ges ute på de öppna förskolorna. Språkträningen är inte lämplig att genomföra som SFI-undervisning.

7.4.1 Information om förväntningar och möjligheter till självförsörjning

Utredningens bedömning: Nyanlända behöver nås av information, dels om samhällets förväntningar på deltagande i arbets- och samhällslivet, dels om vilka insatser som kan erbjudas för att underlätta och påskynda etableringen i arbets- och samhällslivet.

Förvaltningens bedömning: Förvaltningen ser positivt på att nyanlända informeras om hur de kan etablera sig i samhället och på arbetsmarknaden. Förvaltningen ser även positivt på att det blir tydligt vilken myndighet som ansvarar för de olika insatserna som kan erbjudas den nyanlända. Kommunerna har tagit ett stort ansvar hitintills att informera och motivera nyanlända så mycket positivt att det ansvaret nu fördelas till alla berörda myndigheter.

7.4.5 Kommunernas ansvar bör framgå av etableringslagen

Utredningens förslag: En bestämmelse som upplyser om kommuners ansvar för att erbjuda och aktivt verka för att nå nyanlända invandrare i kommunen och motivera dem att delta i samhällsorientering och i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare bör tas in i etableringslagen.

Förvaltningens bedömning: Förvaltningen ser positivt på förslaget.

7.4.6 Enhetlig myndighetsinformation ska tas fram

Utredningens bedömning: Arbetsförmedlingen bör få i uppdrag att i samverkan med Migrationsverket, länsstyrelserna samt Sveriges Kommuner och Regioner ta fram gemensam information till nyanlända om det svenska samhällets förväntningar och krav på deltagande i arbets- och samhällslivet samt möjligheter till stöd för etableringen. Informationen bör även beskriva kraven för att beviljas permanent uppehållstillstånd i Sverige. Informationen bör kunna lämnas skriftligt till individen i samband med beslut om beviljat uppehållstillstånd och vid folkbokföring. Den bör även kunna publiceras på olika myndigheters webbplatser.

Förvaltningens bedömning: Bra med enhetlig myndighetsinformation och tydligt ansvar vilken myndighet som ansvarar för vad. Förvaltningen ser positivt på att alla berörda aktörer får informationsskyldighet till nyanlända på ett samlat och enhetligt sätt.

7.6.3 Justering av målgruppen för särskild ersättning till kommuner och regioner

Utredningens förslag: Ersättning till kommuner och regioner enligt förordningen om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar ska inte lämnas för anhöriga till

flyktingar och andra skyddsbehövande som ansöker om uppehållstillstånd senare än tre månader efter det att anknytningspersonen har beviljats uppehållstillstånd som flykting eller skyddsbehövande. Om anknytningspersonen är ett barn ska dock den tidsgräns inom vilken ansökan ska ha gjorts i stället vara två år. Regleringen om att nyanlända undantas från målgruppen för förordningen om anknytningspersonen är svensk medborgare tas bort.

Utredningens bedömning: För anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande som omklassas bör kommunerna tillföras ersättning för vissa kostnader för sfi, samhällsorientering och vuxenutbildning genom en generell höjning av schablonersättningen.

Förvaltningens bedömning: Den föreslagna höjningen av schablonersättningen bedömer förvaltningen täcker bortfallet för den schablonersättning som försvinner i och med omklassningen av anhöriga till flyktingar. Förvaltningen menar att kommunbidraget till den kommunala vuxenutbildningen bör anpassas efter eventuell ökning för att kompensera för bortfall, gäller sfi, grundläggande och gymnasial vuxenutbildning.

8.5.1 Kommunernas ansvar förtydligas

Utredningens förslag: I syfte att aktivt verka för att nå, erbjuda och motivera nyanlända till deltagande i sfi och samhällsorientering får kommunerna en skyldighet att löpande under året hålla sig informerade om vilka nyanlända invandrare som folkbokförs i kommunen. Med nyanländ enligt skollagen avses i detta sammanhang en person som inom de senaste 36 månaderna för första gången folkbokförts i en kommun.

Förvaltningens bedömning: Förvaltningen ser positivt på att kommunen ansvar för att nå nyanlända och för att motivera dem till att delta i sfi och samhällsorientering förtydligas. Det går inte att säga hur många som får informationen idag trots informationsinsatser och aktivt uppsökande från kommunens sida på olika sätt. Särskilt de kvinnor som står utanför de registerbaserade systemen kommer att gynnas av att de tidigt nås av relevant information. Förvaltningen ser även att det är idag inte tillräckligt tydligt vilken ambitionsnivå som förväntas av kommunerna för att ha uppfyllt sitt ansvar.

9.4.3 Öppen förskola med språkträning och studie och yrkesvägledning för föräldralediga

Utredningens bedömning: Skolverket bör få i uppdrag att besluta om och fördela statsbidrag till den kommunala vuxenutbildningen för att bedriva verksamhet i öppen förskola där nyanlända föräldrar ges möjlighet till språkträning och studie- och yrkesvägledning.

Förvaltningens bedömning: Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget. Förvaltningen bedriver språkträning på fem förskolor sedan några år tillbaka och Göteborgs kommun har valt att medverka i SKR projekt Öppen förskola – tillsammans för jobb och integration.

Förvaltningen bedömer att det är språkträning som ska ges ute på de öppna förskolorna. Språkträningen är inte lämplig att genomföra som SFI-undervisning. Styrdokument som reglerar sfi inom komvux behöver i sådana fall appliceras om det ska vara sfi. Sfi följer kursplan, innefattar nationella prov och betygssätts. Omfattningen på sfi och språkträningen skiljer sig också åt. Språkträningen är på tre timmar i veckan medan sfi

dagtid är på mellan 15 – 25 timmar i veckan beroende på individernas behov av antal timmar i sfi.

Andreas Lökholt
Förvaltningsdirektör

Göteborgs Stads yttrande över remissen Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)

Göteborgs Stad är positiv till flera av utredningens förslag men ser samtidigt vissa brister i utredningens ekonomiska bedömningar och den påverkan förslaget till förändringar kan få på den kommunala ekonomin. Göteborgs Stad ställer sig inte bakom utredningens förslag om justering av målgruppen för särskild ersättning till kommuner och regioner eller till förslaget om omklassning av vissa anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande.

Fler nyanlända får rätt till etablering

Utredningens förslag att fler nyanlända ska få rätt till etablering bedöms som positivt ur flera aspekter. Att erbjuda fler individer etablering och etableringsersättning är positivt både för den enskilda individen, för jämställdheten och för samhället. Det kan öka deras självständighet både under etableringsperioden då de får möjlighet till etableringsersättning och därefter då de får större möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Kommunerna står inför stora utmaningar gällande kompetensförsörjning. Behovet av kompetens finns inom flera delar av den kommunala sektorn såväl som inom andra branscher. Göteborgs Stad ser därför vinster i att fler nyanlända får tillgång till insatser som kan bidra till en högre sysselsättning. Samtidigt finns det en osäkerhet i hur stora effekter lagförändringen kommer att få. Redan idag har de nyanlända som föreslås ingå i den utvidgade målgruppen, möjlighet att delta i sfi och samhällsorientering. Etableringsersättningen som de kan få vid deltagande är låg och det är oklart vilken motivation den kommer att utgöra.

Ett mer individualiserat och effektivt etableringsprogram

Göteborgs Stad ser positivt på att etableringsprogrammet föreslås bli mer effektivt och individualiserat, samt att förutsättningarna att kombinera föräldraskap med etableringsinsatser ska öka. En fördjupad kartläggning och en tydlig plan för etableringsperioden med regelbundna uppföljningar av Arbetsförmedlingen kan öka integrationen och i högre utsträckning möjliggöra en snabbare väg mot arbetsmarknaden.

Utökad information till nyanlända

Göteborgs Stad bedömer att förslaget om utökad information till nyanlända är positivt. Det finns fördelar med att få information flera gånger från flera myndigheter och att informationen är enhetlig och likvärdig. Det är positivt att berörda myndigheter och SKR får i uppdrag att gemensamt ta fram informationen.

Göteborgs Stad har inget att invända mot att kommunens ansvar att nå, erbjuda och motivera nyanlända till deltagande i sfi och samhällsorientering förtydligas. Det framgår dock inte av betänkandet vilken ambitionsnivå som förväntas av kommunerna. Detta behöver tydliggöras. Utredningens förslag om att kommunerna ska vara skyldiga att

informera sig om vilka nyanlända som folkbokförs i kommunen, innebär att ett nytt uppdrag läggs på kommunerna samtidigt som den statliga ersättningen minskar.

Arbetsförmedlingens samordningsansvar

Det är av yttersta vikt att Arbetsförmedlingen säkerställer att resurser och kompetens finns på plats i myndigheten för att samverka med andra aktörer och samordna etableringsinsatserna på både strategisk och operativ nivå. Göteborgs Stads bedömning är att myndigheten sedan etableringsreformen genomfördes 2010 har haft svårt att fullgöra sitt uppdrag vilket har fått negativa konsekvenser för målgruppen nyanlända och för kommunerna som fått kompensera för bristande statligt ansvarstagande med bistånd och stöd till nyanlända.

Omklassning av vissa anhöriga till flyktingar

Det är förståeligt att regeringen ser ett behov av att säkerställa ett mer konsekvent, likvärdigt och enhetligt regelverk för nyanländas etablering utifrån nuvarande försörjningskrav vid familjeåterförening. Göteborgs Stad kan konstatera att förslaget om omklassning är en försämring för målgruppen anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande. Den sänkta ersättningen minskar deras möjlighet till självständigt liv och kan leda till försämrad motivation att delta i etablering.

Justering av målgruppen för särskild ersättning till kommuner och regioner

Göteborgs Stad har i flera tidigare yttranden om lagförslag inom migrations- och integrationsområdet, framfört att ersättningen till kommunerna för att utföra uppdrag kring mottagande och insatser för nyanlända, asylsökande och tillfälligt skyddsbehövande, måste motsvara kostnaderna.

Göteborgs Stad bedömer att utredningens förslag att statlig ersättning inte ska lämnas för vissa anhöriga till flyktingar och skyddsbehövande, kommer att ha en negativ påverkan på stadens ekonomi. Det är dock inte möjligt att fullt ut bedöma de ekonomiska konsekvenserna. Betänkandet föreslår att kommunerna ska tillföras ersättning för vissa kostnader för sfi, samhällsorientering och vuxenutbildning genom en generell höjning av schablonersättningen, för de individer som fortfarande kommer att berättiga till ersättning. Ersättningen som föreslås för den utvidgade målgruppen kommer alltså baseras på det antal en kommun tar emot i den nuvarande målgruppen för etablering. Göteborgs Stads bedömning är att föreslagen ersättningsmodell inte är ändamålsenlig och att de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna inte är tillräckligt utredda och belysta. När fler individer omfattas av etablering kan det leda till fler elever på sfi och fler deltagare i samhällsorientering. Kommunerna föreslås dessutom få ett förtydligat och utökat ansvar för att informera och motivera den utvidgade målgruppen. Då bedöms det rimligt att kommunerna också ersätts för de kommunala insatser de har i uppdrag att utföra. Göteborgs Stad beräknar att den höjning som föreslås av belopp per ersättningsberättigad individ, inte kommer att väga upp den ersättning staden förlorar när färre anhöriga omfattas av förordningen om statlig ersättning. En lägre statlig ersättning kan leda till en minskning av övriga integrationsfrämjande insatser som staden idag erbjuder nyanlända, vilket kan ha en påverkan på den långsiktiga integrationen.

För Göteborgs kommunstyrelse